

Kõrgem Kunstikool Pallas

Skulptuuri osakond

**Monumentaalskulptuuri “Androgynos” kavandi modelleerimine ja
androgynose motiivi mõtestamine loovuurimuse metodoloogiat kasutades**
*Modelling the Minimised Model of the Monumental Sculpture “Androgynos” and
the Conceptualisation of the Myth of the Androgyne, Using Arts-Based Research
As Methodology*

Lõputöö

Eeva-Ruth Niitvägi

Juhendaja: Berit Talpsepp-Jaanisoo

Tartu 2023

SISUKORD

SISUKORD.....	2
LÜHITUTVUSTUS / <i>ABSTRACT</i>	4
SISSEJUHATUS.....	5
1. KONTEKST.....	7
1.1. Konkurss. Protsendikunst. Ootused avalikule kunstile.....	7
1.2. Idee ja kavandi sünd. Konkursi materjalide valmimine.....	8
1.2.1 Teose idee ja taust.....	8
1.2.2 Materjalidevalik ja kavandi tehniline teostus.....	9
1.3. Võidutöö teostamise hetkeseis.....	10
2. PROTSESS.....	12
2.1. Loovuurimus.....	12
2.1.2 Kvantitatiivse, kvalitatiivse ja loovuurimusliku uurimusmeetodi võrdlus.....	12
2.1.3. Loovuurimuse eripärad.....	14
2.1.2. Metodoloogia valik.....	16
2.1.3. Metodoloogia kirjeldus ja hindamiskriteeriumid.....	17
2.2. Androgynose motiiv.....	18
2.2.1 Kreeka-Rooma mütoloogia.....	18
2.2.2 Judaism ja kristlus.....	19
2.2.3 Hinduism.....	20
2.2.4.1 Michelangelo.....	21
2.2.4.2 Romantism.....	22
2.2.4.3. Virginia Woolfi “Orlando”.....	23
2.3. Sugu.....	23
2.3.1. Bioloogiline versus sotsiaalne sugu.....	23
2.3.2. Essentsialism ja sotsiaalne konstruktivism.....	24
2.3.3. Judith Butler. Performativism.....	25
2.3.3. Butleri kriitika. Julia Serrano.....	25
2.4. Arutelu.....	27
2.5. Praktika.....	30
2.3.1. Ettevalmistused. Modelleerimine. Esitlemine.....	30
2.3.2. Protsessi dokumentatsioon päeviku vormis. Ülevaade, protsessi mõjutavad	

tegurid.....	31
2.3.3. Androgynose motiivi visualiseerimine.....	32
3. ANALÜÜS.....	34
3.1. Loovuurimuse meetodite rakendamine autori seisukohast.....	34
3.2. Loovuurimuse edukus.....	35
3.2.1. Kavandi ilu.....	35
3.2.2 Teoreetilisest analüüsist saadud teadmiste kvaliteet/relevantsus.....	36
3.2.3. Kavandis kujutatud ideede mõistetavus.....	37
KOKKUVÕTE.....	38
SUMMARY.....	39
KASUTATUD KIRJANDUS.....	41
LISAD.....	47
Lisa 1. VMHT kunstikonkursi planšett (1/3). Kujundus: autor.....	47
Lisa 2. VMHT kunstikonkursi planšett (2/3). kujundus: autor.....	48
Lisa 3. VMHT konkursi planšett (3/3). Kujundus: autor.....	49
Lisa 4. Traadist ideekavandi karkass. Foto: autor.....	50
Lisa 5. Polüureteenvahuga kaetud karkass. Foto: autor.....	51
Lisa 6. Savist massi ladumine karkassile. Foto: autor.....	52
Lisa 7. Kompositsiooniga tegelemine, vormi ühtlustamine. Foto: autor.....	52
Lisa 8. Stiliseerimine, viimistlus. Foto: autor.....	53
Lisa 9. Stiliseerimine, viimistlus. Foto: autor.....	54
Lisa 10. Väljavõtteid loomepäevikust i. Foto:autor.....	55
Lisa 11. Väljavõtteid loomepäevikust ii. Foto: autor.....	56
Lisa 12. Väljavõtteid loomepäevikust iii. Foto:autor.....	57
Lisa 13. Väljavõtteid loomepäevikust iv. Foto:autor.....	58
Lisa 14. Väljavõtteid loomepäevikust v. Michelangelo visandid. Foto:autor.....	59
Lisa 15. Väljavõtteid loomepäevikust vi. Michelangelo visandid. Foto:autor.....	60

LÜHITUTVUSTUS / *ABSTRACT*

Käesoleva lõputöö eesmärgiks on Androgynose motiivi uurimine loovuurimuse metodoloogiat kasutades. Loovuurimuse praktiliseks väljundiks on monumentaalskulptuuri “Androgynos” kavand. Uurimuse osadeks on Androgynose motiivi ja androgüünsust käsitlevate allikatega tutvumine, savist meetrikõrguse ideekavandi modelleerimine ning päeviku vormis protsessi dokumenteerimine. Lähenedes monumentaalskulptuuri kavandi valmimisele loovuurimuse metodoloogia abil, soovib autor mõtestada Androgynose motiivi ning kajastada oma teoses neid aspekte, mis on kaasaegses ühiskonnas asjakohased. Nii loodab autor oma kunstiteose kaudu arendada empaatiat ning mõistmist erinevate ühiskonnaliikmete vahel.

This final project aims to investigate the motive of the Androgyne, using arts-based research methodologies. The practical output of this arts-based research is a scale model of the monumental sculpture “Androgynos”. Practically, the research project consists of collecting information about the myth of the Androgyne and androgyny in general, sculpting a one metre high model of the monumental sculpture from clay, and documenting the research and modelling process through journaling. The author aims to use arts-based research methodologies, in order to conceptualise the myth of the androgyne and reproduce relevant aspects of the myth in sculpture. In doing this, the author aims to raise general empathy and understanding among the [members of] society.

SISSEJUHATUS

2021. aasta talvel osalesin õppeaine Skulptuuriprojekt 3D keskkonnas raames koos juhendaja Leena Kuutmaga Viljandi Maakonna Haigla ja Tervisekeskuse(edaspidi VMHT) avaliku kunsti konkursil, kus meie kavand sai esimese koha. Seetõttu leidsin, et oma lõputöö teema oleks mõistlik valida nii, et see seostub võidutöö valmimise mingi etapiga. Võidutöö nimeks sai “Androgynos” ning see oli inspireeritud Platoni “Pidusöögis” räägitud loomemüüdist. Oleksin saanud teha puhtalt praktilise töö, kus kirjeldan eelkõige tööprotsessi, kuid tundsin, et peaksin konkursile esitatud “Androgynose” tagamaadega lähemalt tutvuma. Siinkohal sain teada uurimismetodoloogiast, mida nimetatakse loovuurimuseks (inglise keeles *arts-based research, ABR*). ABR on oma olemuselt holistiline protsess, kus teoreetiline uurimus on kombineeritud loometegevusega (Leavy 2009:18). Seega tegelen samaaegselt kavandi modelleerimise ning teoreetiliste allikatega. Uurimusprojekti käigus soovin välja selgitada, kas selline holistiline lähenemine toetab taiese loomist läbi teema mõtestamise.

Loovuurimuse metodoloogiad tundusid minu töö suunaga sobivat, seega otsustasin neile toetudes teha lõputöö, kus teoreetiliste motiivi käsitlevate allikatega tutvumine toimub samaaegselt “Androgynose” meetrikõrguse ideekavandi modelleerimisega. Androgynose motiivi tähendusrikkalt kajastamiseks on vaja saavutada kaks eesmärki. Esiteks on vaja põhjalikult süveneda motiivi päritolusse ja tagamaadesse ning varasematesse kajastustesse erinevates kunstivormides, sealhulgas kirjandus ja kujutav kunst. Allikatega tutvumise käigus soovisin välja selgitada aspekte androgüünsuse motiivist, mis on tänapäeva ühiskonna kontekstis asjakohased. Teiseks loovuurimuse eesmärgiks on olulisemate motiivide kujutamine skulptuuris. Võttes arvesse kogutud informatsiooni ning enda sätestatud eesmärgi, üritan modelleerimise käigus neid teoses esile tuua. Valmis teose skanneerin sisse ning freesin CNC-pinki kasutades vahtplastist välja, et kavandi idee saaks neutraalses materjalis esile tulla. Protsessi plaanin dokumenteerida vabas vormis loomepäevikus.

Minu uurimustöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses annan tehnilis-autobiograafilise ülevaate VMHT kunstiteose tellimise seaduse raames korraldatud konkursil osalemisest ning võidule järgnevatest protsessidest.

Teises peatükis kirjeldan esiteks loovuurimuse metodoloogiaid ja filosoofiat ning seda, kuidas see suhestub teiste uurimismeetoditega. Seejärel kirjeldan enda loovuurimuse metodoloogiat ning eesmärgi. Järgmises alapeatükis annan kõigepealt ülevaate Androgynose motiivi kasutusest, sh religioossetes tekstides, müütides, kultuuris; kuna motiiv on

lahutamatult seotud sooteemadega, kirjeldan lühidalt soodiskursust läbi ajaloo, sh bioloogilise ja ühiskondliku soo eristamist ja kaasaegseid teooriaid. Teoreetilise osa lõpus formuleerin kogutud informatsioonist inspireerituna ideid, mida Androgynose motiivi kaasaegses avalikus ruumis eksponeeritava kunsti kajastamises asjakohaseks pean. Viimases alapeatükis kirjeldan praktilise töö kulgu, sh aluse ja karkassi ehitamist, modelleerimist, skanneerimist, 3d mudeli valmistamist ja freesimist. Veel annan ülevaate dokumenteerimisprotsessist.

Viimases uurimustöö peatükis analüüsin toimunud protsessi. Annan holistilise loovuurimuse tõhususele hinnangu kahes kategoorias. Esiteks kirjeldan protsessi enda kui kunstniku-uurija seisukohalt: kas see oli meeldiv, arendav? Kas arvan, et tegemist oli probleemi arvestades parima valikuga? Teiseks kategooriaks on ABR metodoloogiate edukus. Siin rakendan kolme kriteeriumit: valminud kavandi ilu, kogutud andmete kvaliteet/kasulikkus, idee edukas kujutamine skulptuuris. Kuna tegemist on väga subjektiivsete kriteeriumitega, hindan neid võrdluses esialgselt konkursile saadetud kavandiga.

1. KONTEKST

1.1. Konkurss. Protsendikunst. Ootused avalikule kunstile

2021. aasta sügisel, kui olin kolmandal kursusel, kuulus esimese semestri erialaainete hulka aine “Skulptuuriprojekt 3D keskkonnas”, mida juhendas õppejõud Leena Kuutma. Kursuse käigus tuli üliõpilastel osaleda mõnel avalikul kunstikonkursil, läbides kõik sellega kaasnevad etapid, sh juhendiga tutvumine, idee ning kavandi loomine, mudeli ja planšeti valmistamine ning nõutud materjalide ja dokumentide konkursile esitamine. Selline praktiline õppevorm annab tudengile võimaluse kogeda kunstikonkursil osalemist ning kõike sellega kaasnevat, samal ajal, kui juhendaja olemasolu ja osakonna toetus võimaldavad tal protsessi igas etapis saada abi ja tagasisidet. Kuna paljudel kunstikonkurssidel osalemine eeldab, et kavandi autoril oleks kunstikõrgharidus või ta kuuluks mõnda loomeliitu, nimetatakse kavandi kaasautoriks aine juhendaja. Parasjagu toimuvatest kunstikonkurssidest valis juhendaja Leena Kuutma välja Viljandi Maakonna Haigla ja Tervisekeskuse kunstikonkursi.

2021. aasta septembris kuulutas AS Riigi Kinnisvara koostöös SA Viljandi Haiglaga välja kunstikonkursi, mille eesmärk oli leida sobivaim kunstiteos Viljandi uue maakonnahaigla ja tervishoiukeskuse Tervikum välialale. Kunstiteos telliti kunstiteose tellimise seaduse (edaspidi KTTS) raames, mis reguleerib avaliku otstarbega hoone ehitustöödega kaasnevat kunstiteoste tellimise kohustust avaliku ruumi esteetilise rikastamise eesmärgil. Seadus sätestab, et avaliku konkursi teel tellitava kunstiteose maksumus peab kokku olema vähemalt 1/100 ehitustööde hankelepingu hinnast, kuid mitte üle 110 000 euro. Kuna seadus näeb ette, et kunstiteose maksumus peab olema 1/100 ehitushanke hinnast, kutsutakse sellist kunsti rahvakeeli ka ‘protsendikunstiks’. Kunstiteose tellimise konkursi tulemusena tellitakse ainulaadne kunstiteos, mis on vallasasi või kinnisasja oluline osa ja mis pannakse avalikult ja püsivalt välja avaliku otstarbega hoones või selle juures (Kunstiteoste tellimise seadus).

Antud konkursi raames otsiti avalikku ruumi rikastavat kaasaegse vormikeelega skulptuuri või installatsiooni, mis oleks tehtud väärkast materjalist - metall, looduslik kivi, klaas või nende kombinatsioon - ning inspireeritud tervise, meditsiini või elujõu temaatikast. Taiese mõõtmed võisid olla - kõrgus kuni 3,7 meetrit, laius kuni 4 meetrit, pikkus kuni 14 meetrit. Kunstikonkursi žüriisse kuulusid hoone arhitekt, SA Viljandi Haigla juhatuse esimees ning erinevate loomeliitude esindajad. Võidutöö maksumuseks oli 110 000 eurot, mis sisaldas ka autoritasu, ning konkursi tähtaeg 24. november 2021 (AS Riigi Kinnisvara, 2021).

1.2. Idee ja kavandi sünd. Konkursi materjalide valmimine.

1.2.1 Teose idee ja taust

Idee loomisel võtsin aluseks konkursi juhendis sõnastatud teemad- teos võiks olla inspireeritud tervise, meditsiini või elujõu temaatikast. Planeeritud haigla nimi Tervikum lisas tervise temaatikale terviklikkuse mõiste. Koos juhendaja ning teiste tudengitega arutlesime, milline on terve inimene, terve ühiskond? Terve inimene peab olema seesmiselt terviklik, tema keha ning vaim eksisteerima harmoonias. Terve ühiskond ei saa olla lõhestatud, terviklikkus eeldab koostööd ja vastastikust mõistmist selle liikmete vahel.

Kunstiteosteks inspiratsiooni ammutamiseks pöördun sageli kirjanduse ja filosoofia poole. Paljud küsimused ja motiivid on nii universaalsed, et neid on käsitletud eri aegadel ja eri viisidel. Terviklikkuse ja elujõu teemadel arutledes meenus mulle Platoni “Pidusöögi” dialoog, mis koosneb kõnedest, mis ülistavad Vana-Kreeka armastuse jumalat Erost. Teose idee leidsin “Pidusöögis” näitekirjanik Aristophanese ülistuskõnest Erosole. Aristophanes räägib oma kuulajatele satiirilise loomismüüdi sellest, kuidas kunagi ammu olid inimesed kerakujulised, nelja käe, nelja jala ja kahe näoga olendid, kes olid tugevad ja üllad; sellise eelajalooliste inimese- androgynose- peas olid vägevad mõtted ning ta otsustas jumalate vastu mässata. Selleks, et inimkonda nõrgestada, lõi Zeus eelajaloolise inimese pooleks. Müüdi järgi käime sellest ajast peale ringi ja otsime oma teist poolt, lootes armastuses terviklikuks saada (Platon, 1985).

Teose fookuseks võtsin armastuses peituva jõu, sealjuures rõhutades, et armastus ei pea olema tingimata romantiline ja heteronormatiivne. Armastust võib näha kui terve inimese ja terve ühiskonna vundamenti. Selleks, et inimene saaks olla terve, on vaja, et tema sees valitseks harmoonia. Androgynose sümbol võib siinkohal kujutada inimese vastanduvate poolte üheks liitmist, feminiinse ja maskuliinsuse ühinemist. Iseendas harmoonia saavutamine on eelduseks, et inimene saaks näidata üles empaatiat teiste vastu, mis omakorda viib toimiva ja terve ühiskonnani. Inimene on evolutsiooniliselt sotsiaalne olevus, ning isoleeritus põhjustab vaimset allakäiku (Comas-Herrera, Grundy: 2020). Eriti aktuaalne oli see probleem konkursi toimumise ajal, kus terve maailma inimesed oli peaaegu kaks aastat olnud globaalse pandeemia tõttu teistest rohkem eraldatud, kui kunagi varem (Sepúlveda-Loyola jt: 2020). Valitud motiivil oli seega palju erinevaid tahke ja tõlgendusviise, sh sooküsimus, vaimne tervis ja ühiskond. Minu eesmärgiks oli siiski läheneda neile teemadele positiivsel viisil - töö ideeks sai eelkõige kanda endas hoolivuse ja õrnuse- nii iseenda kui ka teiste suhtes- sõnumit ning rikastada avalikku (mõtte)ruumi.

Valisin figuraalse stiliseeritud skulptuuri, kuna avalikkusele suunatud kunst võiks minu arvates olla mõistetav ka inimesele, kes ei ole kursis kompositsiooni ega kunstiajaloo põhimõtetega. Abstraktne teos võib mõjuda inimkaugelt ning ei pruugi nii hästi edasi anda skulptuuri ideed. Samal ajal võimaldavad stiliseeritud figuurid moodustada kergestimõistetava sõnumiga kompositsioonilise terviku. Kavandi loomisel pidasin eelkõige silmas Aristophanese Androgynose kerakujulist vormi. Kahest figuurist koosnev ümara kompositsiooni keskpunktis asub kerakujuline valgusallikas. Figuurid istuvad vastastikku ning on üksteise poole kummardunud, säilitades kerakujulise vormi, kuid moodustavad samas dünaamilise, igast küljest vaadeldava terviku. Kavandi stiil on inspireeritud modernistlikust skulptuurist, täpsemini poolabstraktsest stiilist, mida leiame Henry Moore'i teostes. Modernistlik skulptuur on omakorda inspiratsiooni saanud 20. sajandi alguses Euroopas populaarsust kogunud "primitivistlikust" Aafrika kunstist, kus skulptuuris on suur roll kompositsioonil ja tühimike paigutusel. Moore on tuntud oma poolabstraktsete inimfiguuride poolest, mis mõjuvad vormilt orgaaniliselt, kuid on läbimõeldult komponeeritud. Mind köidab Moore'i juures see, kuidas tema skulptuurides on inimfiguurid justkui kompositsiooni teenistuses - kunstniku töös on negatiivne ruum olulisel kohal - kuid samas täis iseloomu. Orgaaniliste vormidega kehad meenutavad pinnavorme, tekitades mütoloogilisi seoseid inimese ja maa vahel ning tuletades meelde aegu, mil usuti, et kõigel loodul on hing.

1.2.2 Materjalidevalik ja kavandi tehniline teostus

Materjalivalikus lähtusin konkursi juhendist, kus sooviti, et valmiv teos koosneks väärivatest materjalidest. Selle all peeti silmas kivi, metalli, klaasi või nende kombinatsiooni. Pronks kannab endas materjalina aastatuhandete pikkust traditsiooni. Figuraalne pronksskulptuur on üks klassikalisemaid avaliku kunsti vorme. Kunstikonkursi üheks tingimuseks oli, et teosega kaasneks valguslahendus. Kuna kunstiteose planeeritud asukoht oli haigla ees, soovisin luua valguslahendust, mis ei häiriks haiglas viibivaid inimesi ning oleks kooskõlas ümbrusega. Valguskera figuuride käte vahel on valmistatud piimjast klaasist või plastikust ning valgustab skulptuuri ilma, et tekitaks avalikku ruumi valgusreostust.

Kuna skulptuuri planeeritud asukoht on haigla hoone ees, siis soovitud mõju saavutamiseks peab see olema üsna suuremõõtmeline. Skulptuuri suuruse sätestas lubatud kunstiteose maksimaalne kõrgus kuni 3,7 meetrit. Valmiva skulptuuri kõrgus on 3 meetrit ning laius u 4 meetrit.

Valminud kavandite põhjal modelleerisin skulptuurist umbes 20 cm kõrguse savist maketi. Pildistasin valmis maketti ning programmi Agisoft Metashape abil tegin skulptuurist

3d-mudeli. Agisoft Metashape on programm, mis objektist tehtud fotode abil koostab selle 3d mudeli. 3d-modelleerimise õppe raames oleme õppinud kasutama seda ja muid 3d skaneerimise meetodeid, kuid antud programm võimaldab teha objektidest detailsemaid mudeleid, kui teised. Valmis 3d-mudelit viimistlesin ja viimistletud mudeli kandsin üle programmi 3ds Max. 3ds Max võimaldab anda mudelitele materjaliomadusi, paigutada neid stseenidesse, valgustada ning teha renderdusi. Renderdasin skulptuurist öised ning päevased vaated ja paigutasin selle Adobe Photoshopi abil konkursi lisades antud haigla renderdustes kavandatavale kohale. Lisaks renderdustele kasutasin osakonnas olevat 3d-printerit, et mudel välja printida. Prinditud mudelile andsin spreivärvide abil pronksi välimuse ning kinnitasin selle vineerist alusele.

Programmis Adobe Illustrator disainisin 3 A1 suurusel planšetti (LISAD 1-3), kuhu lisasin idee ja vormi tutvustuse ning tehnilise info skulptuuri valmistamise ja hooldamise kohta. Veel lisasin planšetile kavandist valminud 3d-renderdused, tehnilise joonise ja kavandatud nimesildi. Valminud planšetid trükiti KAPA-plaatidele. Seejärel saatsin kavandi koos nõutud dokumentidega anonüümselt konkursile.

1.3. Võidutöö teostamise hetkeseis

Konkursi tulemused kuulutati välja detsembri lõpus. Endalegi ootamatult sain konkursil I koha, mis tähendas, et minu skulptuur läheb päriselt teostamisele. Kavandi autoriteks oleme mina ja Leena Kuutma, kuid selle on esitanud Kõrgem Kunstikool Pallas. Algas suhtlus Riigi Kinnisvara AS esindajaga, kus arutasime skulptuuri teostamise võimalusi. Konkursile esitatud kavandid eksponeeriti Viljandi Linnaraamatukogus 2022. aasta veebruaris. Koos kaasautori ja juhendaja Leena Kuutmaga käisime kavandite näituse avamisel ning kohtusime seal linna ja haigla esindajatega. Oli rõõm kuulda, et võidutöö valiti välja ühehäälselt ning kõik žürii osapooled olid sellega rahul.

Esialgse ajakava kohaselt oleks skulptuur pidanud valmima 2023. aasta suvel. Kuna erinevate globaalsete sündmuste tõttu on materjali- ja energiahinnad järsult tõusnud, ei olnud hoone ehitamine enam esialgse eelarve raames võimalik ja korraldati uus ehitushange. Seetõttu on lükkunud edasi ka skulptuuri teostuslepingu sõlmimine. Praeguse seisuga on hoone eeldatav valmimisaeg 2025. aasta suvel ning ametlikku lepingut skulptuuri osas veel Riigi Kinnisvaraga sõlmitud ei ole. Selle lause kirjutamise hetkel on meie pakutud eelarve vastu võetud ning lepingu sõlmimine peaks toimuma 4 nädala jooksul.

Konkursi võidust kuni praeguse hetkeni on toimunud arvukalt koosolekuid, telefonikõnesid ja hinnapakkumiste küsimisi. Kuna materjali- ja energiahinnad on tõusnud,

on ka antud skulptuuri teostamise maksumus suurenenud. Küll aga näeb KTTS ette, et kunstiteose maksumus ei ületa 110 000 eurot. Sellest lähtuvalt tuleb juhul, kui antud skulptuur ei ole selle summa raames teostatav, korraldada uus kunstikonkurss. Ometi soovime skulptuuri teostada, kuna see oleks väärtuslik ja ainulaadne kogemus, mis arendaks nii sellega seotud üksikisikuid kui ka Kõrgemat Kunstikooli Pallas tervikuna, ning pakuks võimaluse nii kavandi autoritel kui ka koolil avalikkuse tähelepanu ette jõuda. Suureks eeliseks on tõsiasi, et kavandi esitajaks on Kõrgem Kunstikool Pallas - kõrgkoolil on olemas ressursid, mis üksikisikutel või väiksematel organisatsioonidel puuduvad.

Skulptuuriosakonnas on töötajad, kellel on varasem kogemus ja huvi metallivalu vastu. Kuna pronksskulptuuri tellimine kooliväliselt ei ole olemasoleva eelarve sees võimalik, on tehtud otsus, et Pallase skulptuuriosakonna juurde rajatakse metallivalu võimalused. Valukoja rajamine on kahtlemata keerulisem ja ajamahukam kui skulptuuri tellimine, kuid valukoja näol on samas tegemist lisandväärtusega Pallasele ja eriti skulptuuriosakonnale, kuna seda saab kasutada edaspidi õppetöös. Samuti on skulptuuri enda valamine väärtuslik praktikavõimalus tudengitele, kuna õppetöö jooksul tekib harva võimalus nii suuremahulises projektis osalemiseks.

Kuna antud uurimistöö eesmärgiks on sisemiste protsesside analüüsimine väliste kõrval, pean vajalikuks mainida, et kogu protsess on olnud minu jaoks väga stressirohke. Mõistagi oli suur au sellist üle-Eestilist konkurssi võita, kuid samas on kõik tulnud väga ootamatult. Annan endale aru, et tegemist on võimalusega, mida paljudel tudengitel õppetöö jooksul ei teki, kuid samas pean tegelema suure sisemise ebakindlusega. Kui konkursi võidust kuulsin, mõjus see täiesti dissotsiatiivse kogemusena. Olles juba üle aasta võidujärgse protsessi keskel viibinud, on mul jätkuval keeruline seostada seda, mida antud hetkel teen, ülejärgmisel suvel valmiva monumentaalskulptuuriga.

2. PROTSESS

2.1. Loovuurimus

2.1.1. Sissejuhatus loovuurimusse

Oma lõputöö uurimusmetoodikaks olen valinud loovuurimuse (ing k. *arts-based research*, lühend ABR). Eesti loovuurimuse raamlepe kohaselt on loovuurimus “loometegevuses väljenduv ja sellel põhinev uurimistöö, mille eesmärk on luua uusi teadmisi, uusi kultuurivorme, uusi loome- ja uurimismeetodeid või -tehnikaid ning panustada seeläbi uurimisvaldkondade, ühiskonna ja majanduse arengusse.” Eesti loovuurimuse raamlepe on koostatud Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia ning Tallinna Ülikooli Balti Filmi, Meedia ja Kunstide Instituudi poolt loovuurimuse defineerimise ning arendamise eesmärgil. Reeglina on loovuurimuse väljund loomepraktika või teos, loomeprotsess, toode või teenus, ning loomise käigus tekkinud uut teadmist edasi andev ja avav osa. (Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Tallinna Ülikool:2021).

Enda loovuurimuse taustaks ning metoodika väljatöötamiseks lähtusin raamatust “Method Meets Art - Arts-Based Research Practice”, mille autoriks on Patricia Leavy. Leavy väitel on loovuurimuse praktikad komplekt metodoloogilisi tööriistu, mida kasutavad eri valdkondade uurijad kõigi uurimuse etappide jooksul, sealhulgas andmete loomine, analüüs, tõlgendus ning esitus. Loovuurimuse tööriistad kasutavad loovate kunstivaldkondade põhimõtteid selleks, et käsitleda uurimusküsimusi holistilistel viisidel, kus teooria ja praktika on omavahel põimunud (Leavy 2009:18). Lorri Neilsen (2004:44-49) eristab loovuurimust kvalitatiivsest uurimusest, väites, et loovuurimus kasutab “põhistamatu teooria” lähenemist, samas kui kvalitatiivne uurimus põhineb “põhistatud teooria” lähenemisel. Põhistatud teooria (ing k *grounded theory*) püüab luua teooriat konkreetsete vaatluste põhjal ja hoida igasugune üldistamine võimalikult kontekstilähedane (Virkus, 2010). Põhistamatu teooria järelikult ei vaja teooria loomiseks konkreetseid vaatlusi või ei ürita üleüldse teooriat luua. Shaun McNiff väidab (1998:51), et kunst on unikaalne “valdkondadeülene viis teadmiseks ja kommunikeerimiseks” (Leavy, 2009).

2.1.2 Kvantitatiivse, kvalitatiivse ja loovuurimusliku uurimusmeetodi võrdlus

Leavy näeb kunstiuurimust sotsiaalteaduslike uurimismeetodite loogilise jätkuna. (2009:5-6) Järgnevalt käsitlen kvantitatiivset, kvalitatiivset ning loovuurimuslikku uurimismeetodit ning näitan, kuidas need omavahel seotud on, toetudes taas Leavy teosele

“Method Meets Art - Arts-Based Research Practice”. Kuni 20nda sajandini kasutati ka sotsiaalteadustes valdavalt loodusteadustest pärinevat kvantitatiivset uurimismeetodit, mis arenes välja positivistlikust ontoloogilisest vaatepunktist. Positivism väidab, et teadmised reaalsusest eksisteerivad uurimisprotsessist sõltumatult ja on olemas mõistetav tõde, mida on võimalik avastada, mõõta ja kontrollida erapooletute uurijate objektiivsete meetodite abil. Hiljem tekkinud postpositivismi aluseks on katsetamine ja tõendite kogumine, mille eesmärgiks on hüpoteesi kontrollida, kuid mitte lõplikult tõestada. Postpositivism kasutab deduktiivset meetodit, mis eeldab, et nii uurijad kui ka nende kasutatud tööriistad on “objektiivsed”. Deduktiivne meetod püsitab teooria ning üritab seda üksikjuhtude abil tõestada. Ühiskondlikud protsessid, nagu ka looduslikud, alluvad reeglitele, mille tulemuseks on teatud mustrid. Tänu sellele on võimalik ühiskonnas leida põhjus-tagajärg seoseid, mis tõestavad hüpoteese. Ühiskondlik reaalsus on seega ennustatav ja kontrollitav. Ühiskondliku reaalsuse positivistlik käsitlus, uurijate objektiivne ja autoriteetne uuring ja meetodid, mis maailma kvantitatiivselt mõõdavad, moodustavad seega kvantitatiivse paradigma. Kvantitatiivse meetodi rakendamine sotsiaalteadustes on saanud palju kriitikat, kuna leitakse, et loodusteadusliku meetodi rakendamine sotsiaalteadustes on piirav (kui mitte võimatu), kuna, lihtsalt öeldes, inimesed on palju komplekssemad kui arvulised väärtused suudavad edasi anda (Leavy 2009:6-8).

Kvalitatiivset uurimust iseloomustab induktiivne lähenemine teadmiste loomisele. Induktiivse lähenemise puhul uuritakse teatud üksikjuhte, ja liigutakse üldistamise suunas. (Virkus, 2010). 20ndal sajandil tekkinud kvalitatiivse uurimuse alged on etnograafias, mida Clifford Geertz hiljem nimetas ühiskondliku elu “tihketeks kirjeldusteks” uuritavate vaatenurgast kui ka uurija enda tõlgendustest selle kohta, mis ta uurimuse käigus õppis (Geertz, 1973). Etnograafia esitab väljakutse positivistlikule maailmavaatele, kuna uurija tekitab uuritavatega isikliku suhte ning peab olema valmis ootamatuteks emotsionaalseteks ja intellektuaalseteks protsessideks, mis ei luba tal jääda objektiivseks (Leavy 2009:8-11).

Kvalitatiivsele uurimusele andis hoogu Erving Goodmani 1959nda aasta raamat “*The Presentation of Self in Everyday Life*”, kus ta väitis, nagu Shakespeare enne teda, et “maailm on lava ja mehed-naised vaid näitlejad”. Ta kasutas mõistet “dramaturgia”, et märkida viise, kuidas inimestel on nõ lavaesine ja lavatagune käitumine ehk see, kuidas nad end maailmale esitlevad erineb sellest, millised nad on privaatsfääris (Goodman, 1959). Veel arendasid kvalitatiivset meetodit edasi 1970ndate tsiviil-, nais- ja geiõiguste liikumised, mis andsid hääle inimgruppidele, kes varem olid olnud avalikkusele märkamatud. Selle tagajärjel hakati akadeemilistes ringkondades uurima võimu teadmislööme protsessides. Seni oli ühiskondlik

uurimus suuresti keskendunud võimul olevate gruppide ühiskondlikule reaalsusele ning tingimusi, mis mõjutavad suurt osa rahvastikust, oli ignoreeritud. Võimustruktuuride uurimise käigus kasvas kriitika positivismi aluseks olevale dualismile: subjekt-objekt, ratsionaalne-emotsionaalne, konkreetne-abstraktne. Feministid on väitnud, et positivistlik vaade objektiivsusele on põhjustanud ajalooliselt “teadusliku allasurumise” seoses naiste, muust rassist ja LGBTQ indiviidide ning puuetega inimeste suhtes, ning näeb neisse gruppidesse kuuluvat inimest kui “teist”. Postmodernistlik teooria näiteks eitab üldistavaid teooriaid, nõuab “subjekti” ümbermõtestamist ja pöörab tähelepanu sümboolikale, kogemuste sotsiopolitiilisele olemusele ja eitab olemuslikke identiteedikategooriaid, mis eiravad nende kategooriate siseseseid erinevusi (Leavy 2009:8-11).

1970ndatel sai seega alguse akadeemilise uurimuse märkimisväärne muutus ning 1990ndateks oli tekkinud loovuurimus uue metodoloogilise žanrina. Loovuurimus on tekitanud akadeemilises ringkonnas palju küsimusi, kuna see algatab kriitilisi arutelusid sotsiaalteaduslike praktikate üle ja laiendab uurijate meetodite arsenali. Teadusmaastikul on tõest mõeldud kui millestki konkreetsest, uurimisprotsessi tulemist. Loovuurimuse kontekstis võib tõde mõista kui protsessi, mis on pidevas muutumises ja allub eri tõlgendustele (Leavy 2009:11-15).

Loovuurimuse alged on kunstiteraapias, kuigi uurimustööl ja teraapial on märkimisväärselt erinevad eesmärgid. Kunstiteraapia tekkis 1940ndate ning kogus populaarsust 60ndatel ja 70ndatel. Tänapäeval kasutatakse kunstiteraapiat laialdaselt psühhoteraapias, nõustamises, taastusravis ja tervishoius, aga ka hariduses, abielu- ja perenõustamises ja teraapias. Kunstiteraapia omadusteks on eneseväljendus, aktiivne osalus, kujutlusvõime kui raviv nähtus, vaimu-keha ühendus (Leavy 2009:11-12).

2.1.3. Loovuurimuse eripärad

Loovuurimusel ja kvalitatiivsel uurimusel on palju ühist. Mõlemal juhul võib uurija eesmärgiks olla selguse saamine, mõistmise loomine või eelarvamuste kahtluse alla seadmine. Mõlemad praktikad on holistilised ja dünaamilised ning sisaldavad endas sisekaemust, kirjeldamist, probleemi püstitust ja lahendamist ja intuitsiooni ning loovuse mõtestamist uurimisprotsessis. Loovuurimus võimaldab uurijatel pöörata rohkem tähelepanu “inkubatsiooniprotsessile” e tähendusloomele (Hunter jt:2002:388-389), millega traditsioonilisemad uurimismeetodid ei arvesta. Tähendusloome on uurimise keskne osa, kus “intellektuaalsest kaosest” ja toorest infost tekivad seosed ja tähendused (Leavy 2009:18-19).

Loovuurimuse filosoofia epistemoloogiliseks eelduseks on, et kunstid saavad luua ja

edasi anda tähendust (Barone, Eisner:2012). Loovuurimuse filosoofia väidab: kunst on alati saanud edasi anda tõde ja kutsuda esile teadvustamist; kunsti kasutamine on vajalik iseenda/teiste kohta teadmiste saamiseks; kõne-eelsed teadmisviisid on olulised; on olemas erinevad teadmisviisid, näiteks sensoorne, kinesteetiline, kujuteldav (Gerber jt:2012:41). Loovuurimuse tulemi esteetika või “ilu” sõltub sellest, kuidas see tekitab vaatajas (ja uurijas) refleksiivsust ja empaatiat. Uurimuse kasulikkus sõltub järelikult selle ilust ja vastupidi. Loovuurimuse tulem on sensoorselt tajutav ning võimaldab meil tekkida seoseid iseenda, teiste ja ümbritseva maailmaga (Leavy 2009:20-21).

ABR-i praktikaid on võimalik kasutada kõikides uurimustöö etappides ning teose loomine iseenesest võibki olla terve uurimuse metoodika. Loovuurimus võimaldab täiesti uudset uurimisküsimuste püstitust ja ühiskondlike uurimuste jagamist laiemal publikuga, kui kunagi varem (Leavy 2009:21-22). Leavy toob välja erinevad loovuurimuse tugevused

Uurimus võimaldab ligipääsu mõistmise sfäärile, mis on ligipääsetavad ainult läbi kunsti. Kunst saab edastada informatsiooni, mis on oma olemuselt mitteverbaalne, ning tekitada sügavaid emotsioone, mis nihestavad inimeste maailmapilti ja tekitavad empaatiat. Loovuurimuses pööratakse reeglina tähelepanu protsessile- kunsti loomine peegeldab siin ühiskonna dialektikat, kus eri tegurid avaldavad üksteisele vastastikust mõju ning reaalsus on pidevas muutumises; tihti kasutatakse probleemikeskset lähenemist, kus probleemi olemus määrab uurimismetoodika. Selle meetodid on olemuselt holistilised. Holistiline lähenemine ABR-ile tähendab, et probleemi analüüsitakse põhjalikult, töö eri faasid on omavahel seotud ning teooria ja praktika moodustavad terviku; sisu ja vorm on omavahel dialoogis ning mõjutavad üksteist vastastikku (Leavy 2009:21-28).

Leavy väidab, et uurijatel on moraalne kohustus kasutada kättesaadavaid ressursse, sealhulgas uusi ja valdkondadeüleseid metoodikaid, et ühiskonda teenida. Loovuurimusel on võimalik teistest uurimismetoodikatest tõhusamalt suurendada ühiskondlikku teadlikkust enda käsitletud probleemidest. Läbi kunsti näidatakse publikule alternatiivseid võimalusi maailma näha, teiste inimeste kogemusi ja lugusid. Loovuurimusel on potentsiaal tõsta ühiskonnas kriitilise mõtlemise taset ning seada kahtluse alla domineerivad narratiivid, lammutades seeläbi stereotüüpe ning tõstes empaatia taset erinevate gruppide vahel. Selles mõttes on ABR olemuselt moraalne ja poliitiline ettevõtmine. Kunstilised väljendusviisid- sealhulgas visuaalkunst (aga ka näiteks kirjandus, film, muusika) - tekitavad inimestes sügavamaid emotsioone ning on seetõttu mõjutusvahenditena tõhusamad, kui artikkel või uurimustöö (Leavy 2009:21-28).

Leavy väitel on üheks loovuurimuse tugevuseks veel tõsiasi, et uurimustöö tulemused

saavad olla mitmeti tõlgendatavad. See võimaldab publikul luua uurimusobjekti tulemusel kogetule tähendus, selle asemel, et teha autoriteetseid väiteid tõe või asjade olemuse kohta. Nagu varem mainitud, on ühiskondlikud probleemid harva üheti tõlgendatavad. Seetõttu võib uurimuse mitmetähenduslikkus süvendada uurimusobjekti mõistmist ning ärgitada ühiskondlikku dialoogi, mis uurimuse tõlgendamise tagajärjel tekib. Leavy nimetab seda tähendusloome demokratiseerimise protsessiks, kus akadeemiliste uurijate kui ekspertide kuvand lammutatakse ja mõtestamine antakse nõ tagasi rahvale (Leavy 2009:21-28).

2.1.2. Metodoloogia valik

Nagu eelmises peatükis mainitud, on loovuurimus oma olemuselt moraalne, kuna selle eesmärk on kaasata publikut ka väljaspool kunstimaailma ning kutsuda esile empaatiat ja mõistmist. Usun, et paljud uurijad ja kunstnikud lähtuvad samadest põhimõtetest, kuid uurimustöö puhul võib vajaka jääda üldsuses väljundi vastu huvi tekitamise vahenditest ning tööga suhestumise võimaldamisest, samas kui kunstnikul ei pruugi olla metoodikat, et käsitletavale teemale süsteemselt läheneda. Otsustasin kasutada loovuurimuse metodoloogiaid, kuna naudin kunsti tegemist ja usun selle kaasavasse mõjusse, kuid samas tunnen, et uurimusmetoodikad pakuvad mulle vajaliku süsteemi, et enda ideid mõtestada ning edasi anda nii, et need võiksid olla arusaadavad ning suhestutavad laiemale publikule jaoks.

Olen pikalt juurelnud selle üle, kuidas saaksin oma tööga maailma või vähemalt ühiskonda parandada. Usun, et kunstnikul on teatav sotsiaalne vastutus pöörata tähelepanu ühiskonnas toimuvatele protsessidele ning neile tähelepanu juhtida. Loovuurimus on pakkunud mulle vajaliku paradigmanihke: küsimusest “kas see on hea kunst?” saab “milleks see kunst hea on?”. Kunstnik-uurija rolli võib selles mõttes võrrelda ravitseja omaga. See, kas loovuurimuse väljundil ravitoime on, sõltub kunstnik-uurija võimetest ja suuresti ka õnnest, kuid on raske vaielda väitega, et hea (Leavy väitel sobib paremini termin “edukas”) kunst (sh kirjandus, muusika, tants jm) suudab inimeses esile kutsuda palju vahetumaid emotsioone, kui loeng või mitteilukirjanduslik tekst (Leavy 2009:21-28).

Antud töö puhul tundub eriti oluline arutleda selle potentsiaalse kasu- või kahjuteguri üle. Kuna lõputöö raames modelleeritavast kavandist valmib ühel hetkel kolmemeeetrine pronksskulptuur, mis asetatakse keset Viljandi linna haigla ette, on teosel garanteeritult suur publik. Selleks, et peaaegu kaks tonni pronksi ja muud töötegemiseks kulunud ressursid end õigustaksid, võiks skulptuur tekitada ühiskondlikku dialoogi ja empaatiat või vähemalt rikastada linnaruumi visuaalselt. Tegu on ühtaegu nii erakordse võimaluse kui ka suure vastutusega ning loodan, et loovuurimuse põhimõtted lubavad mul skulptuuri kavandi

modelleerimise käigus seda edasi arendada nii, et teoses käsitletud Androgynose müüt kajastuks selles tähendusrikkalt.

2.1.3. Metodoloogia kirjeldus ja hindamiskriteeriumid

Leian, et Androgynose motiivi tähendusrikkalt kajastamiseks on vaja saavutada kaks eesmärki. Esiteks on vaja põhjalikult süveneda motiivi algetesse ning varasematesse kajastustesse erinevates kunstivormides, sealhulgas kirjandus ja kujutav kunst. Androgüünsus on läbiv teema ka paljudes religioonides ja müütides. Allikatega tutvumise ning nende mõtestamise käigus soovin välja selgitada aspekte androgüünsuse motiivist, mida enda skulptuuris kajastama peaksin. Selleks lähtun algtekstidest ning arutlen, millised teemad on tänapäeval kõige asjakohasemad ning üritan neid enda jaoks lahti mõtestada. Teiseks loovuurimuse eesmärgiks on olulisemate motiivide kujutamine skulptuuris. Võttes arvesse kogutud informatsiooni ning enda sätestatud eesmärke, üritan modelleerimise käigus neid teoses esile tuua.

Loovuurimuse üheks eeliseks on see, et teooria ja praktika on omavahel tihedalt seotud. Seetõttu tegelen samaaegselt kavandi modelleerimise ning teoreetiliste allikatega. Uurimusprojekti käigus soovin välja selgitada, kas selline holistiline lähenemine toetab taiese loomist läbi teema mõtestamise. Praktikast dokumenteerin protsessi vabas vormis loomepäevikut pidades. Lisaks teen modelleerimise käigus jooksvalt fotosid valmivast kavandist ning kirjutan ülevaatlikult androgynose motiivist ja neist aspektidest, mida ise tänapäeva ühiskonna jaoks kõige olulisemaks pean. Savist ideekavandi modelleerimise järel skanneerin selle ning saadud 3-D mudelist teen CNC pingi abil vahtplastist samade mõõtudega simulaakrumi. Leian, et materjalivahetus on vajalik, kuna vahtplast, nagu ka 3-D prinditud objektid, tähistavad enda omadustega negatiivset ruumi -nad tekitavad minus seose Platonistliku ideedemaailmaga, mis eelneb reaalsele, materiaalsele- võimaldades kavandi ideed esitleda materiast sõltumatult. Savist kavandi esitlemisel hakkaksid rolli mängima materjali enda omadused, mis antud juhul oleks idee edasiandmise seisukohast segavad.

Annan holistilise loovuurimuse tõhususele hinnangu kahes kategoorias. Esiteks kirjeldan protsessi enda kui kunstniku-uurija seisukohalt: kas see oli meeldiv, arendav? Kas arvan, et tegemist oli probleemi arvestades parima valikuga? Teiseks kategooriaks on ABR metodoloogiate edukus. Siin rakendan kolme kriteeriumit: valminud kavandi ilu, kogutud andmete kvaliteet/kasulikkus, idee edukas kujutamine skulptuuris. Kuna tegemist on väga subjektiivsete kriteeriumitega, hindan neid võrdluses esialgselt konkursile saadetud kavandiga.

2.2. Androgynose motiiv

Androgüün (vanakreeka k *andros*-mees; *gune*- naine) on olend, kelles on kombineeritud mees ja naine. Androgüün võib viidata inimesele, kellel on mõlema soo tunnused või kelle sugu on ebamäärane. Religioonis on androgüünsus tihti komplekssem ja abstraktsem, kui mõlema soo tunnuseid kandev isik. (Britannica)

Käesolevas alapeatükis annan ülevaate Androgynose ja androgüünsuse, hermafrodiitluse ja sünonüümsete motiivide esinemisest religioonis, mütoloogias, kirjanduses ja üldisemalt kultuuris läbi ajaloo. Demonstreerin, et androgüünsuse motiiv eksisteerib paljude kultuuride pärimuses ning proovin kirjeldada rolle, mida see eri olukordades täidab.

2.2.1 Kreeka-Rooma mütoloogia

Minu monumentaalskulptuuri kavandi idee pärineb Platoni teosest “Pidusöök” (Platon, 1993), kust leiame ehk kõige tuntuma androgüüni- nimetus “Androgynos” on ka kasutusele võetud just seal. “Pidusöök” on teos, mis koosneb erinevate selle aja suurmeeste- poliitikute, filosoofide, kirjanike- ülistuskõnedest armastusejumalale Erosole. Noore näitekirjaniku Agathoni kodus toimub pärast tema näidendi edukat lavastust pidusöök, kus kõigil kohalolijatel palutakse pidada kõne Erosee kohta. Teoses on mitu märkimisväärset ideed, sealhulgas Sokrateselt, kes eristab armastuse erinevaid liike. Androgynose motiiv pärineb aga komöödiakirjanik Aristophanese kõnest. Aristophanes jutustab loomismüüdi, millest eelpool juba juttu oli.

Lisaks Androgynosele on Kreeka-Rooma mütoloogiast pärit ka Hermaphroditus, kelle nimest on tekkinud termin “hermafrodiit”, tähistamaks mõlema soo tunnustega inimest. Ovidiuse “Metamorfoosidest” leiame loo Hermaphroditusest, kes oli Hermese ja Afrodite poeg. Kui noormees läks ujuma allikasse, mille juures elas nümf Salmacis, armus see temasse ja võttis mehe vägisi enda embusesse. Nümf palus jumalaid, et nad paari ühendaksid. Nii sai kahest inimesest üks, kellel olid mõlema soo tunnused (Ovidius, kuupäev puudub).

Vana-Kreeka mütoloogias on veel üks androgüün, Teiresias. Teiresias oli tuntud selgeltnägija, kes, nähes madusid paaritumas, lõi enda sauaga emast madu. Selle tagajärjel muutus ta mehest naiseks. Ta oli mitu aastat naine, kuni nägi jälle samu madusid paaritumas. Sel korral vigastas ta isast madu ning muutus jälle meheks. Hiljem vaidlesid Zeus ja Hera selle üle, kas armatsemisest saab rohkem naudingut mees või naine, ning soovisid, et ta nende

vaidluse lahendaks. Teiresias ütles, et rohkem rahuldust saavad naised, mille tagajärjel Hera vihastas ja tegi ta pimedaks, Zeus aga andis talle selgeltnägija võimed. (English and Greek texts, 1921).

2.2.2 Judaism ja kristlus

Kuigi Platoni “Pidusöögi” androgüün on võib-olla ehk kõige tuntum, ei ole see kindlasti esimene kord, kui motiiv esineb. Arvatakse, et “Pidusöögile” eelnevalt eksisteeris androgüüni kontseptsioon juba judaismi Tooras, mis koosneb viiest Moosese raamatust. Esimene Moosese raamat (ladina k *Genesis*) on Piibli, Vana Testamendi ja Tanahi esimene raamat, kus kirjeldatakse maailma loomist. Arvatakse, et Platonil oli ligipääs Moosese raamatutele ning sealt pärineb ka tema androgüüni idee. Esimese Moosese raamatu esimesest peatükist on pärit järgnevad värsid: *Ja Jumal ütles: „Tehkem inimesed oma näo järgi, meie sarnaseks, et nad valitseksid kalade üle meres, lindude üle taeva all, loomade üle ja kogu maa üle ja kõigi roomajate üle, kes maa peal roomavad!” Ja Jumal lõi inimese oma näo järgi, Jumala näo järgi lõi ta tema, ta lõi tema meheks ja naiseks.* (Piibel. Vana ja Uus Testament, 1997, *1Ms 1:26-27*) Mitmed judaistlikud ning kristlikud filosoofid järeldasid nendest värssidest, et Jumal lõi enda näo järgi ühe inimese, kes oli samaaegselt mees ja naine, olles seega androgüünne. (Rothstein, 2015)

Esimese Moosese raamatu teises peatükis on öeldud: *Siis Issand Jumal laskis tulla raske une inimese peale ja see jäi magama; siis ta võttis ühe tema küljeluudest ning sulges selle aseme taas lihaga. Ja Issand Jumal ehitas küljelu, mille ta inimesest oli võtnud, naiseks ja tõi tema Aadama juurde. Ja Aadam ütles: „See on nüüd luu minu luust ja liha minu lihast. Teda peab hüütama mehe naiseks, sest ta on mehest võetud!” Seepärast jätab mees maha oma isa ja ema ning hoiab oma naise poole, ja nemad on üks liha!* (Piibel. Vana ja Uus Testament, 1997, *1Ms 2:21-24*) Daniel Boyarin (Rothstein, 2015) väidab, et nende värsside koherentse lugemise tulemusena ilmneb, et inimene oli alguses kahe sooga või sootu individid ning naise eraldamisel Aadamast tekkisid kaks sugu. Saksa teosoof Jakob Böhme (1575-1624) väitis, et inimkonna esimene pattulangemine toimus juba naise loomisel e sugude eraldamisel (Böhme, 1656). Aurelius Augustinus, katoliku ja õigeusu kiriku pühak ning üks mõjukaim varakristlik õpetlane, mainib oma “Pihtimustes”, et Aadam on inimrassi isa, kelle üsast inimkond pärineb (Clark, 1996). Seega näeme, et nii juda

istlikus kui ka kristlikus õpetuses on androgüünisel inimesel kui ideaalil oma koht. Mehe ja naise ühesust on hiljem kristlikus teoloogias nähtud kui heteroseksuaalse abielu sümbolit, mis sarnaselt Platoni androgüünile, tähistab kahe poole tervikuks saamist.

(Rothstein, 2015)

Omajagu arutelu on tekitanud ka lõik Pauluse kirjast Galaatlastele: *Ei ole siin juuti ega kreeklasi, ei ole siin orja ega vaba, ei ole siin meest ega naist, sest te kõik olete üks Kristuses Jeesuses. (Piibel. Vana ja Uus Testament, 1997, Gl 3:28)* Võib arvata, et väide, et mehel ja naisel ei ole vahet, võis tekitada varakristlikes kogudustes omajagu vastuolu. See väide puudutas naiste rolli koguduses - mis määral oli neil õigus jumalateenistustes osa võtta, kas neid peeti meestega võrdseteks. Samas võib seda ka näha kui Aadam-androgüüni jätku - kui Jumal lõi androgüünse inimese enda näo järgi, eksisteerivad temas mõlemad sugupooled või ei kumbki. Osaliselt Pauluse õpetustes välja kasvanud gnostitsismis peeti androgüünsust jumalikuks seisundiks, mille poole spirituaalselt läbi eri rituaalide püüeldi. (Clark, 1996)

2.2.3 Hinduism

Brihadaranyaka Upanishad on üks esimesi hinduismi pühakirju, mis algab maailma loomisega (Encyclopedia Britannica, kuupäev teadmata). Seal on kirjutatud, et Purusha, kosmiline hing, jagab end läbi iseenda ohverdamise meheks ja naiseks, et iseendaga vahekorras olla ja järglasi saada. Purusha on hinduismis ka abstraktne kontseptsioon, mis tähistab olemust, teadvust, kosmist printsiipi ja igavikulist, ning seda seostatakse mehelikkusega. Purushast eristub Prakriti, mis tähistab loodust, loodut ja puhast energiat. Prakritit seostatakse naiselikkusega. Prakriti ja Purusha on Brahmani kaks aspekti. (Jayaram, kuupäev teadmata) Brahman on hinduismi kõrgeim universaalne printsiip, mis tähistab kõiksust, ning millel ei ole sugu (Encyclopedia Britannica, kuupäev teadmata).

Teine oluline androgüün hinduismis on Ardhanarishvara (sanskritikeelne, tähendab "isand/jumal, kes on poolenisti naine"). Ardhanarishvara on kooslus Shivast ja tema kaaslasest Parvatist. Visuaalselt on jumalus vertikaalselt poolitatud - vasak pool on meessoost ning kaunistatud Shivale omaste ornamentidega, parem pool on naissoost ning Parvatile omaselt kaunistatud. Arvatakse, et Ardhanarishvara sümboliseerib mees- ja naisprintsiipide lahutamatust. Arvatakse, et jumalus tekkis, kui jumal Brahma lõi mehed ning soovis, et nemad omakorda saaksid järglasi, kuid nad ei olnud selleks võimelised. Shiva ilmus temale androgüünina ning Brahma sai aru enda veast ja lõi lisaks meestele naised (Encyclopedia Britannica, kuupäev teadmata).

2.2.4 Põlisameerika usundid

Uuringud on näidanud, et kolonialismieelsel ajastul oli üle 150 põlisameerika suguharu, kes tunnustasid mehe ja naise kõrval kolmandat sugupoolt. Kuigi sooidentiteetid varieerusid kultuurideüleselt ja -siseselt, kasutatakse tänapäeval neist rääkides koondnimetust *two-spirit* (inglisekeelne tõlge, Ojibwe keeles *niizh manidoowag* - tähistab inimest, kelles on olemas nii mehe kui ka naise hing. Eesti keeles võiks tõlkida kui kahehingeline inimene). Kuigi *two-spirit* on tänapäevane termin, on sellega kaasnevad traditsioonid sajanditevanused. Tänapäeval kasutatakse terminit rääkides põlisameerika päritolu inimestest, kelle sooidentiteet ja/või seksuaalsus on fluidsed. Ajalooliselt on *two-spirit* inimestel olnud oma kogukondades spirituaalselt ja ühiskondlikult olulised rollid, nad on täitnud ravitseja ja õpetaja rolli ning neid kohtab ka põlisameerika loomismütides. Põlisameerika kultuurist rääkides tuleb arvestada, et koloniaalajastu algusest kuni tänapäevani on süstemaatiliselt tegeletud nende kultuuri ja identiteedi hävitamisega. Selleks on kasutatud keelelist ja kultuurilist dehumaniseerimist, aga ka füüsilist vägivalda ja genotsiidi. Euroopa kolonialistid nägid *two-spirit* inimesi kui sodomiite, kuna põlisameeriklaste arusaam sooidentiteetidest oli väga erinev kristlikust traditsioonist. Lisaks moraaliküsimusele said eurooplased aru, et *two-spirit* indiviidid mängivad põlisameerika kultuurides olulist rolli teadmiste ja spirituaalsuse kandjatena, mis ainult võimendas nende vastast vägivalda ning diskrimineerimist. Paljudel kogukondadel on diskrimineerimise kiuste õnnestunud säilitada oma traditsioone läbi saladuste hoidmise ja loomingu ning 21. sajandil on taas hakatud tähelepanu pöörama põlisameerika kultuurile ja identiteedile (Brogan, 2022).

2.2.4 Androgüünsus Euroopa kultuuriloos

2.2.4.1 Michelangelo

Renessansiaja meistri Michelangelo töödes näeme nais- ja meessootunnuste kombineerimist. Kõige parem näide sellest on tema meesfiguuride rinnad, mis on vormilt feminiinsed. Samuti olid tema naisfiguuride modellideks tihti mehed ning neis esineb teatav maskuliinsus. Hea näide Michelangelo teoste androgüünsusest on tema skulptuur “Bacchus”. Naiselikud rinnad on ka tema kuulsamal teosel “Taavetil”. Võib arvata, et selline sootunnuste kombineerimine meistri töödes ei olnud juhuslik, kuna tal oli kindlasti hea ülevaade anatoomiast. Pigem võib seda käsitleda esteetilise või sümbolistliku võttena ja oletada, et Michelangelo püüdis oma kunstis teatava pooluste ühendamise poole. Säilinud kirjutiste põhjal teame, et kunstnikul oli tugev psühhooseksuaalne seos rindade ja skulptuuri vahel, ning ta mängis oma töös pidevalt sootunnuste ja androgüünsusega, modelleerides oma naisfiguurid

mehelikena ning kujutades visandites iseend ümbritsetuna sootunnusteta, androgüünsete olenditega. Seega võib Michelangelo marmorist rindu käsitleda kui sügavalt autobiograafilist ja lapselikku sümboolikat, kust kumavad läbi meistri enda küsimused soo ja seksuaalsuse kohta (Howard, 2001).

2.2.4.2 Romanticism

19. sajandi alguses tekkis Inglismaal psühholoogilise androgüünuse mõiste. Kirjanikud ja teadlased, sealhulgas Mary Wollstonecraft ja Percy Bisshe Shelly, uskusid, et inimõistus on olemuselt ilma soota ja liiga keerukas, et seda oleks võimalik kategoriseerida. Mõiste eesmärk oli pöörata tähelepanu soo ja seksuaalsuse eri aspektidele ning käsitleda laialtlevinud konservatiivseid arusaamu neist kategooriatest, rõhutades sealjuures inimeste võrdõiguslikkust. Romantismiaegsed radikaalid väitsid, et bioloogilised tegurid ei mõjuta inimese psühholoogiat, ning et soolised erinevused on ühiskonna ja traditsiooni tulemus. Nad uskusid, et inimühiskonna arenguks on vaja vabaneda kategooriatest, mis ainult suurendavad lahkkelisid ning takistavad vastastikust mõistmist. Psühholoogiline androgüünus oli seega ajastu kontekstis poliitiliselt laetud nähtus, mille eesmärk oli lammutada ühiskonna alustalasid, mida peeti kahjulikuks ja piiravaks (Russell, 2016).

Romantismiaegsest kirjandusest leiame ohtralt näiteid androgüünusest- nii füüsilisest kui ka psühholoogilisest või spirituaalsest. Androgüün esindas terviklikku inimest, kes on kontaktis iseenda emotsioonidega, on loominguline, tugev ja spirituaalne. Selline androgüünne ideaal on aga olemuselt meestekeskne- meeskirjanik on see, kes, saavutades ühenduse enda feminiinsete omadustega, jõuab spirituaalse ja loomingulise täiuseni läbi domineerimise. Inglismaa romantistliku liikumise ühele algatajale Samuel Taylor Coleridge'ile omistatakse tsitaati: “helge pea peab olema androgüünne” ja “midagi feminiinset- mitte naiselikku- leiab iga geniaalse mehe olekus” (Wolfson, 1991).

Maalikunstnik Paul Gaugini teostes on androgüünus segatud eksootikaga. Kuna kunstnik polnud rahul 19. sajandi Euroopa oludega, kolis ta Tahitile, kus lootis elada eemal Lääne tsivilisatsioonist. Tema maalides näeme saare elanikke, kes on esitletud poolalasti ja erootiliselt, kuid nende kehad on tihti androgüünsete omadustega. Nagu paljudes kohtades, mis asusid nõ “tsivilisatsiooni ääremaaadel”, oli ka 19. sajandi lõpu Tahitil sookäsitlus natuke vabam, kui Euroopas, ning eksisteeris mehe ja naise kõrval veel kolmas sugu. Võib arvata, et Gaugini jaoks oli androgüünus sümboolne vastuhakk moraalisüsteemile, kust ta pärines, ning osa sellest utoopiast, mida ta lootis saarelt eest leida (Donahue, 2000).

2.2.4.3. Virginia Woolfi “Orlando”

Virginia Woolfi libabioograafilises teoses “Orlando” (Woolf, 1995) on peategelaseks Elizabeth I aegne noor inglise aadlik Orlando, kes on raamatu esimeses pooles mees, kuid muutub hiljem naiseks ning elab aastasadu, nähes Inglismaa muutumist läbi eri ajastute. Woolfe mõtiskleb läbi Orlando selle üle, kuidas inimese sugu ja teiste suhtumine temasse sõltub sellest, mis viisil ta end esitleb. Peategelane märkab, olles hiljuti sugu vahetanud, kuidas ajastu naisteriided sunnivad teda kindlal viisil käituma ning tingivad radikaalselt erinevat suhtumist tema isikusse. Seeläbi saab mõjutatud ka tema psüühika. Woolf kirjutab: “leidub paljugi, mis toetab arusaamist, et riided kannavad meid ja mitte meie neid; me võime küll vormida neid käsivarre või rinna kujuliseks, kuid nemad vormivad meie südant, aju, kõnepruuki eneste sarnaseks (ing k “*There is much to support the view that it is clothes that wear us and not we them; we may make them take the mould of arm or breast, but they mould our hearts, our brains, our tongues to their liking.*”).” (1995:107) Siin näeme, et teose androgüün on vahend, kelle läbi arutleda soo olemuse üle ja küsida, mis tegelikult mehi ja naisi üksteisest eristab.

2.3. Sugu

Leian, et Androgynose motiivi lahutamatuks osaks on sooidentiteedi, -rollide ja -binaarsuse aspektid, mille mõtestamiseks on vaja olla kursis vastavate diskursustega. Siin alapeatükis tutvustan lühidalt soodiskursust kaasaegsemas võtmes, sh bioloogilise ja sotsiaalse soo (ing k *sex* ja *gender*) eristamist ning erinevaid postmodernistlikke tõlgendusviise, feministlikke ning *kväär* sooteooriaid.

2.3.1. Bioloogiline versus sotsiaalne sugu

Kuna eesti keel ei erista sotsiaalset ja bioloogilist sugu (ing k *gender* ja *sex*), täpsustan parema arusaamise huvides, et edaspidi soost ilma täpsustamata rääkides pean silmas esimest. Oxfordi inglise keele etümoloogiline sõnaraamat aastast 1882 defineeris sõna *gender* kui “sort, tõug, sugu(*sex*)” (Skeat, 1882). Ometi oli see pikka aega kasutuses eelkõige grammatilise kategooriana. 1970ndate aastate feministlikes liikumistes võeti mõiste kasutusele oma tänapäevases tähenduses, tähistamaks lisaks bioloogilistest funktsioonidest tingitud erinevustele ka sugupoolte sotsiaalseid rolle ja seda, kuidas need seostuvad võimustruktuuridega (Davis, 1975). Feministlikes kriitilisest teooriast lähtuvates käsitlustes sai sugu rassi ja klassi kõrval üheks kolmest kategooriast, mida ajaloo mõistmiseks kasutati (Kelly, 1984). Valdkonna esindajad leidsid, et sugu ei saa eksisteerida kõigest kirjeldava

kategooriana, nagu ajaloos tihti tavaks on, vaid vajab ka teooriaid, mis selgitaksid soorollide funktsiooni ja tähendust, eriti kontekstis, kus, olgugi et feministlikud ajalookäsitlused olid heal tasemel ning neid aktsepteeriti, oli levinud suhtumine, et neil puudub seos ülejäänud ajalooga. Soo mõiste laialdane kasutus oma praeguses tähenduses sai seega alguse feministlikust ajalookäsitlusest (Scott, 1986).

Kuigi üldisemalt tuli bioloogilise ja sotsiaalse soo eristus kasutusse 1970ndatel, on selle alged 20. sajandi keskpaigas. Simone de Beauvoir kirjutab 1949. aastal oma teoses “Teine sugupool”: “Naiseks ei sünnita: naiseks saadakse” (1997:185). Selle väitega peab ta silmas, et inimene ei sünni naiselikuks ja alalhoidlikuks, vaid teda kujundatakse selleks; ta surutakse alla, muudetakse mehele sobivaks objektiks. De Beauvoir lükkab ümber kaasasündinud naiselike iseloomuomaduste ja piirangute olemasolu, tehes seega eristuse bioloogilise ja sotsiaalse vahel.

Seksoloog John Money võttis 1955. aastal kasutuse termini gender role (eesti k “sooroll”) kirjeldamaks kõiki asju, mida inimene teeb või ütleb andmaks märku, et tal on poisi või mehe, tüdruku või naise staatus. Money on arvamusel, et inimese bioloogiline ja sotsiaalne sugu ei pruugi olla vastavuses ning tunnistab lisaks soobinaarsusele ka ambivalentseid või vahepealseid identiteete (Money, 1955).

2.3.2. Essentsialism ja sotsiaalne konstruktivism.

20. ja 21. sajandi jooksul tekkinud sooteooriaid saab üldjoontes paigutada kahte kategooriasse. Esimene kategooria on sooessentsialism. Essentsialism on metafüüsiline maailmavaade, mis väidab, et asjadel on essents; kõigel olemasoleval on mingid intristilised omadused, ilma milleta seda ei eksisteeriks (Speake, 1979). Sooessentsialism väidab, et meeste ja naistevahelised erinevused on osa nende essentsist. Selline suhtumine on olnud laialdaselt aktsepteeritud läbi Lääne tsivilisatsiooni ajaloo, pärinedes Vana-Kreekast ja leides kinnitust kristlikes teoloogilistes aruteludes, kus väidetakse, et Jumal lõi mehe ja naise ning kõik inimesed jagunevad neisse kahte kategooriatesse. Tänapäevased käsitlused ei eita tingimata sotsiaalse soo olemasolu, kuid väidavad, et see tuleneb kehast ja on seega lahutamatu osa bioloogilisest (Burke jt:1994). Sooessentsialism välistab seega võimaluse, kus inimese sooidentiteet ei ole vastavuses tema genitaalide ja kromosoomidega. Teooria on tänapäeval populaarne feministide seas, kes usuvad, et naiseksolemise kogemus on ainuomane neile, kellel on XX kromosoomid ja naissuguelundid, välistades seega transsooliste legitiimsuse (Butler 2006: xxvii) (Jakubowski, 2015).

Traditsioonilise essentsialistliku sookäsitluse kõrval eksisteerivad teooriad, mis

toetuvad sotsiaalsele konstruktivismile. Sotsiaalne konstruktivism väidab, et inimese arusaam reaalsusest tuleneb teda ümbritsevast ühiskondlikust, keelelisest ja kultuurilisest taustast ning seetõttu ei ole asjadel mitte essentsialistlik, vaid kokkuleppeline olemus (McKinley 2015:184-207). Sugu selles kontekstis ei ole mitte inimese lahutamatu omadus, vaid ühiskondlikest võimustusüsteemidest tulenev eristus (West, Zimmerman:2002:3-25).

2.3.3. Judith Butler. Performativism.

Üks olulisemaid sotsiaalsele konstruktivismile toetuvaid sooeteooriaid on Judith Butleri performativismi teooria. Butler toetub oma raamatus "*Gender Trouble*" varasematele teooriatele, sh Freudi psühhoanalüüsile, "prantsuse teooria" esindajatele nagu Levi-Strauss, Foucault ja Lacan, aga ka paljude feministlike autorite teooriatele, sh Rubin, Newton ja Wittig (Butler 2006:x). Inspireerituna Simone de Beauvoiri väitest, et naiseks ei sünnita, vaid saadakse, defineerib Butler soo kui "stiliseeritud tegevuste kordamise ajas" (Butler 2006:179). Butler ei pea performativismi all silmas seda, et soorolle saab valikuliselt etendada ning vastavalt tujule valida. Keelefilosoof J.L. Austini kirjeldatud performativism on keeleline kontseptsioon, kus millegi välja ütlemine saab funktsioneerida sotsiaalse toiminguna ja muuta reaalsust. Näiteks kui abielutseremoonia käigus öeldakse "jah", ei ole see ainult keeleline akt, vaid tegemine, reaalsuse muutmine (Austin 1962: 5). Butleri jaoks on samamoodi lapse sünnil öeldud "ta on poiss" või "ta on tüdruk" performativistlikud väljaütlemised, kus nende lausete kaudu antakse vastündinule sugu. Stiliseeritud tegevuste kordamine ajas saab seega alguse selle lausega. Butler väidab, et me ei saa käituda mingile soole vastavalt, kuna meie tegevus ise loobki sugu ja ei viita sellest sõltumatult eksisteerivale nähtusele. Butleri jaoks on sugu(*gender*) mitte nimi-, vaid pigem tegusõna. Seega ei ole sugu võimalik etendada, kuna see eeldab, et inimene saab viia enda käitumist vastavusse sellega, kuidas kindlast soost inimesed end maailmale esitlevad. Soo performativistliku olemuse all peab Butler silmas, et sugu ei ole mitte inimese omadus, vaid tegevus. Me "teeme" oma sugu pidevalt eri tegevuste kaudu- rääkimine, kõnnak, riietusstiil jne on kõik stiliseeritud tegevused, mille esitlemise viis kannab endas ühele või teisele soole vastavat koodi. Meie käitumismaneer (ing k *mannerism*) võib tunduda loomulik, kuid see on tegelikult varasest lapsepõlvest saati õpitud läbi juhendamise ja jäljendamise ning pärineb meist väljastpoolt (Butler 2011).

2.3.3. Butleri kriitika. Julia Serrano

Judith Butleri sooperformativismi teooria oli revolutsiooniline ning rajas tee uutele

diskursustele. Seda peetakse *kväärteooriate* üheks alustekstiks, mis võimaldas mõtestada sugu ja seksuaalsust väljaspool seni domineerinud heteronormatiivset ja binaarset käsitlust. *Kväärteooria* on poststrukturealismist välja kasvanud valdkond, mis lähtub ühiskondlike protsesside analüüsimisel *kväär* inimeste -nende, kelle sooline või seksuaalne soodumus ei sobitu heteronormatiivsesse binaarsesse käsitlusse- perspektiivist (Chandler, Munday: 2011). *Kväärteooriate* kriitika performativismi, aga ka üldisemalt sotsiaalse konstruktivismi kohta rajaneb väitel, et see ei võta arvesse juhtumeid, kus tekib dissonants sotsiaalse ja bioloogilise vahel, täpsemini transsooliste, mittebinaarsete ning soofluidsete inimeste kogemusi. Kui meil puudub eelsoodumus teatavale sooidentiteedile, siis ei tohiks olla indiviide, kes tunnevad, et nende keha ja sotsiaalne roll ei ole vastavuses nende olemusega. Niisiis on peetud vajalikuks Butleri teooriaid ümber mõtestada, kritiseerida ja edasi arendada viisil, mis käsitleb sugu ja seksuaalsust ambivalentsemalt ning sisaldab inimgruppide, kellega seni pole arvestatud, kogemusi (Serano, 2007).

Ameerika kirjanik Julia Serrano ütleb, et nii sooessentsialism kui sotsiaalne konstruktivism eksivad. On liiga palju näiteid inimestest, kes esitlevad end vastuolus enda bioloogilise sooga, et toetada lahutamatu seost keha ja sooidentiteedi vahel. Samas, nagu eelpool mainitud, ei suuda sotsiaalne konstruktivism transsooliste olemasolu selgitada. Seda põhjendatakse väitega, et normist erinev identiteet kujuneb inimestel tihti välja varases eas, enne, kui nad ühiskondlike normidega kokku puutuvad. Serrano toob kasutusele termini “alateadlik sugu”(ing k *subconscious sex*, mille puhul peetakse siinkohal silmas bioloogilist sugu) selgitamaks, miks inimesel on sünnist saati eeldus, mis soost tema keha peaks olema. Serrano võtab kasutuse termini *intrinsic inclination model* (eesti k “kaasasündinud kalduvuse mudel”) ning väidab, et inimese alateadlik sugu kipub olema vastavuses tema bioloogilise sooga, kuid, samamoodi nagu teised tihti soospetsiifilised tunnused (nt mehed on pikemad, naised on füüsiliselt nõrgemad), ei pruugi (Serano, 2007).

Serrano toetub iseenda kogemusele transnaisena ja väidab üldjoontes, et mõned sooidentiteedid lihtsalt “tunduvad” õigemad kui teised, ja arvab, et põhjuseks on kombinatsioon bioloogilistest ja ühiskondlikest teguritest. Suurema osa inimeste jaoks on nende alateadlik ja bioloogiline sugu omavahel vastavuses, kuid on märkimisväärne kogus erandeid, kes hilisemas elus hakkavad identifitseeruma transsoolistena. Serrano arvab siiski, et sooidentiteedi kujunemisel on roll ka sotsiaalsetel teguritel. Kuigi meie alateadlik sugu on fikseeritud, mängib ühiskond suurt rolli selle tõlgendamise protsessis (Serano, 2007).

2.3.4 Sugu kui spekter

Kväär teooria üheks väljundiks on sotsiaalse soo käsitlemine spektrina- selle ühes äärmuses on maskuliinne ja teises feminiinne identiteet, kuid kõik inimesed ei lange enda bioloogilisest soost tingitud äärmusesse või kelle sugu asub kuskil kahevahel. Indiviide, kes tunnevad, et nende bioloogiline sugu on vastupidine tajutavale või ühiskondlikule sooidentiteedile, nimetatakse transsoolisteks. Tihti tähendab selline dissonants selle kogejate jaoks, et nad üritavad meditsiiniliste protseduuridega viia enda keha vastavusse teadvusega, kuid on ka neid, kellele piisab enda sotsiaalse soo autentsest esitlemisest. Neid, kelle sooidentiteet on ambivalentsem, asudes kuskil kahe äärmuse vahel, kirjeldatakse koondnimetusega “mittebinaarne” või situatsioonist sõltuvalt muutuva identiteedi puhul “soofluidne”. Lisaks eelmainitud kategooriatele on veel ohtralt spetsiifilisemaid sooidentiteete, kuid selle uurimustöö raames ma neil ei peatu (Belovitch, 2022).

2.4. Arutelu

Allikatega tutvudes kerkis aina uuesti üles küsimus, miks lahterdame inimeste omadusi naiselikeks ja mehelikeks? Kas enda bioloogilisele soole vastava rolli esitamine on ühiskonna toimimise jaoks vajalik või on tegu- nagu paljud feministid ja poststrukuralistid, sh Scott (1986) väidavad- kategooriatega, mille eesmärk on domineerimise läbi hoida võimu nende gruppide käes, kellele see ajalooliselt on kuulunud? Androgüüni sümbol tundub oma olemuselt positiivne ja terviklik, kuid ometi on läbi ajaloo valitsenud ka selle kujundi siseselt traditsiooniliselt maskuliinsete omaduste feminiinsetest olulisemaks pidamine - õrnust, emotsionaalsust, hingestatust ja teisi “naiselikke” omadusi küll idealiseeritakse, kuid siiski leitakse, et need peavad olema “meheliku” juhtimise all. Ent kas on üldse mõtet rääkida meestest ja naistest või mõjub see ühiskonnale pigem kahjulikult, tekitades lahkkelisid kahe leeri vahel ning tõrjudes samas eemale neid, kes end kummaski kategoorias mugavalt ei tunne?

Jõudsin läbi tekstianalüüsi järeldusele, et Androgynose käsitlus viisil, mis tänapäeva ühiskonna jaoks kasulik oleks, peab püüdlema binaarse sookäsitluse ületamise poole. Selgitan selle tähtsust neile, kes liigitavad end naiseks või meheks, aga ka neile, kes tunnevad, et nende identiteet ei sobitu ühte ega teise kategooriasse. Üldistavalt on esimesel juhul küsimus peamiselt ajalooline ja poliitiline, teisel psühholoogiline, kolmandal aga eksistentsiaalne, kuid võtan arvesse, et eelmainitud valdkonnad on omavahel põimunud ning iga indiviidi jaoks on nende tähtsus erinev. Täpsustan, et siinkohal pean ma mehe ja naise all silmas üldtunnustatud

ajaloolisi kategooriaid, mis on suuresti essentsialistlikud, kombineerides bioloogilist sugu hoiakute ja isikuomadustega, mida neile omaseks peetakse. Ma ei soovi sealjuures eitada, et ajalooliselt - aga ka individuaalselt - on need kategooriad olulised, kuid leian, et igapäev peaks olema õigus end väljendada taolise binaarsuse väliselt, kui nad seda soovivad. .

Nagu eelpool mainitud, populariseerisid sotsiaalse soo mõiste 1970ndate aastate feministid. Nende jaoks oli essentsialistliku käsitluse kahtluse alla seadmine vajalik selleks, et pöörata tähelepanu naiste ajaloost välja kirjutamisele ning soolisele allutamisele/alavääristamisele, mille üheks tööriistaks oli maskuliinsete omaduste feminiinsetest olulisemaks pidamine. Selles kontekstis olid kategooriad nagu “mees” ja “naine” viisid, kuidas dominantseid võimustruktuure alal hoida, tagades selles, et naised teaksid oma kohta ühiskonnas ning püsiksid seal (Scott 1986). Ratsionaalsus, otsustusvõime ja loomingulisus olid meeste pärusmaa, samas kui naised olid hellad, alandlikud/allaheitlikud ning emotsionaalsed. Selleks, et pääseda koduorja ja teisejärgulise kodaniku staatusest, oli seega vaja esmalt essentsialistlikud kategooriad põhjalikult maha lammutada. Olgugi, et tänu feministliku liikumise edule valitseb praegusel hetkel suures osas maailmast seaduse silmis sooline võrdsuslikkus, tullakse ikka tagasi traditsiooniliste soorollide juurde, seda eriti töökeskonnas (veendumused, mis on naisele sobivad tööd, palgalõhe jne) ja koduses elus (naise kanda on tihtilugu kodused toiminguid nagu koristamine ja söögitegemine, eeldatakse, et ema on see, kes lastega tegeleb jne). Binaarsuse pooled on seega teoreetiliselt küll võrdsustatud, kuid ometi on alles võimustruktuurid, mis neid rõhumiseks kasutavad.

Meeste jaoks on soobinaarsuse mõjud eelkõige seotud nende emotsionaalse ja psühholoogilise maailmaga. Meestelt eeldatakse mehelikkuse väljendamist ja esiletõstmist. Neile on lapsest saati õpetatud, et on häbiväärne käituda “nagu naine”. Naiselik käitumine on selles kontekstis sünonüümne nõrkusega, mis ilmneb näiteks siis, kui ei suruta enda tahtmist peale või näidatakse emotsioone. Selle tagajärjel võib inimene sattuda olukorda, kus ta on oma tunnete ja muredega üksi, kuna on oht, et nende väljendamine toob kaasa ühiskonna poolse tõrjutuse. “Mehed ei nuta” on performativistlik väide, mis toetab iseennast- teisele sugupoolele omastatud väljendusviiside keelamine paneb inimese olukorda, kus tema identiteet on konstrueeritud stoilisusele, ning ta peegeldab seda teistele, kes samuti enda emotsioonidega üksi on. Ameerika Suitsiidi Ennetamise Sihtasutuse statistika järgi sooritas 2021. aastal Ameerika Ühendriikides enestapu peaaegu neli korda rohkem mehi kui naisi. Kõige rohkem oli nende seas valgenahalisi keskealisi mehi, kellel peaks olema kõik ühiskonna poolt pakutud võimalused eduka elu elamiseks (AFSP, 2023). Arvan, et ei ole liiga meelevaldne järeldada, et selliste arvude üheks põhjustajaks on isoleeritus, kuna ei ole

võimalust või oskust enda emotsioone väljendada ega abi otsida. Jäigad soorollid võivad seega äärmuslikul juhul olla eluohtlikud.

Traditsiooniliste sookategoriate absoluutse tõena võtmine muudab nähtamatuks need, kes nendesse ei sobitu, olgu selleks siis transsoolised inimesed, kes tajuvad dissonantsi enda bioloogilise ja sotsiaalse soo vahel, või siis need, kelle identiteet ei sobi ei ühte ega teise äärmusesse. Siin näeme huvitavat olukorda, kus (lääne) ajaloos domineerinud narratiivi kohaselt teatavaid inimgrupe lihtsalt ei saa eksisteerida või kui, siis vaid äärmuslike näidetena ja igal juhul ühiskondlikult tõrjututena. Küll aga nagu Serrano enda bioloogiaharidusele rõhudes kirjutab (2007), on selliseid normist kõrvale kalduvaid juhtumeid liiga palju, et neid saaks käsitleda eranditena. *Kväär* identiteetide olemasolu pakub empiirilist tõestust, et essentsialistlikud sookategoriad ei suuda kirjeldada inimeseksolemise aspekte, mis on liiga keerukad, et neid saaks binaarselt liigitada. Seega tekib olukord, kus tuleb kas lahti öelda traditsioonilisest soomudelist või väita, et nende identiteet, kes sellesse ei sobitu, ei ole reaalne.

Samas on läbi ajaloo inimeste jaoks olulisel kohal olnud maagiline mõtlemine ja sümbolid, vastandid nagu *Yin* ja *yang*, valgus ja pimedus, kaos ja kord, mees ja naine... Oleme harjunud maailma neis binaarsustes mõtestama ning tuleb tunnistada, et vastanduvatel poolustel on oma sümboolne mõju. Sookategoriad võimaldavad meil romantiseerida indiviidide isikuomadusi ning loovad põnevust ja salapära nende ümber, kes on teistsugused. Kas võib siis eeldada, et ilma nendeta oleks meie emotsionaalne maailm vaesem või, vastupidi, takistab binaarsuse keel meil tabamast olemise tervikut? Kas selline romantiseerimine ja sümboolika kaaluvad üles ebakindluse ja häbi, mis kaasneb sellega, kui inimene soovib käituda viisil, mis ei ole kooskõlas ühiskondlikult (ja internaliseeritult) temale pandud ootustega? Kas on üldse mõtet proovida anda soole muud tähendust kui kromosoomid, genitaalid ja nendega kaasnevad bioloogilised funktsioonid?

Androgynose küsimusele vastust otsides võtan arvesse sümbolite tähenduslikkust ning pöördun tagasi sümboolse mõtlemise algusesse- muna ja kera juurde. Ringi ja kera peeti Vana-Kreekas perfektseteks geomeetrilisteks kujunditeks, samamoodi nagu androgüüni on kujutatud perfektse olendina. Munaraku viljastumisele järgneval esimesel kaheksal nädalal kutsutakse arenevat eostusvilja embrüoks. Selle arengut nimetatakse embrüogeneesiks. Embrüogeneesi käigus arenevad välja aju, süda, jäsemed, silmad ja suu ning kõik organid peale genitaalide (Cleveland Clinic, 2023). Kogu inimkond on ühel hetkel viibinud staadiumis, kus füüsiliselt ei ole vahet, kas tegemist on naise või mehega; see olek eelneb binaarsusele, nagu androgüünne Aadam või kosmiline hing Purusha. Embrüo kuju meenutab

mulle esmalt Platoni kerakujulist Androgynost. Enne, kui inimene sünnib, enne, kui ta kohtub teistega ja saab osaks suuremast ühiskonnast, ei oma sugu mingit tähtsust. Temas on olemas potentsiaal olla ükskõik milline.

Usun, et tänapäeva inimene vajab kohati meeldetuletust, et temas on jätkuvalt see potentsiaal olemas. Bioloogiline ega sotsiaalne sugu ei pea defineerima seda, mida on lubatud tunda, teha või arvata; inimene on palju keerulisem, kui lihtsad binaarsed kategooriad, isegi kui neil võib olla ühiskondlik või sümboolne tähendus. Sugu on kõigest üks ebamäärane tahk keerulises kaleidoskoobis, milleks on inimeseksolemine, ning laias laastus oleme me tehtud ühest ja samast materjalist. Võtan meeleldi omaks romantistide anarhistliku androgüüni (Russell, 2016)- parim viis rõhuvatele süsteemidele vastu seista on elada nii autentselt, kui võimalik, kaitstes sealjuures neid, kes soovivad sama teha. Kordan enda esialgset konkursi ideekavandi mõtet, et iseendas teise ära tundmine suurendab mõistmist ja ravib indiviidi, aga ka ühiskonda, ning lähtun sellest loovuurimuse praktilises osas.

2.5. Praktika

Käesolevas alapeatükis kirjeldan ideekavandi modelleerimist ja sellega kaasnevat, mis toimus paralleelselt teoreetilise uurimusega, ning annan ülevaate selle dokumenteerimisprotsessist. Lisan mõned fotod ideekavandi valmimise etappidest, sellega kaasnenud märkmetest ning visanditest.

2.3.1. Ettevalmistused. Modelleerimine. Esitlemine

Modelleerimisprotsessi kirjeldamiseks on esmalt tähtis mõista selle teostamise kohta, kuna keskkond, milles viibisin, mõjutas paratamatult töö valmimist. Meetrikõrguse ideekavandi modelleerimise protsess toimus Kõrgema Kunstikooli Pallas skulptuuriosakonna ateljees. Tegemist on üsna suure ruumiga, mis samas sisaldab hulgaliselt erinevaid asju, seetõttu oli ringi liikumine ja üldpildi saamine kohati raskendatud. Kuna modelleerimise protsess toimus õppeaasta siseselt, olin harva ruumis ainus inimene, kes seal parasjagu töötas, ja veel harvem sain töötada nii, et tudengid ega personal ruumist läbi ei liikunud. Ateljee on osakonna köögist - kus toimub suurem osa sotsiaalsest ja õppekorralduslikust koosviibimisest - eraldatud vaheseinaga, mida on võimalik liugukse kombel kõrvale lükata - nii et kõik seal toimuv jõudis paratamatult ka minuni. Lisaks oli minu töökoht meistriruumi, osakonna hoovi ja ühe peamise osakonna sissepääsu ühenduskohaks. Kevade tulekul tehakse mitmeid töid väljas ning seetõttu on palju läbi ateljee käimist. Seega on oluline arvesse võtta, et ideekavand ei valminud rahus ega üksinduses, vaid keset aktiivset tegutsemist ja melu, kus

alalõpmata tekkis vajadus teistega suhelda kas praktilistel (keegi vajab ruumi, et midagi teha jne) või sotsiaalsel kaalutlustel. Sellest tulenevalt sain töö praktilise osa käigus huvilistega suheldes pidevalt selgitada, põhjendada ja arutleda.

Logistikaprobleemide ennetamiseks konstrueerisin oma kavandi aluse ratastele, mis võimaldas mul tööd vastavalt vajadusele liigutada ja keerata. Kahe ratastega alustel modelleerimispuki külge kruvisin 130x150 sentimeetrise mõõduga vineerplaadi, mille peale hakkasin ehitama karkassi. Karkassi konstrueerisin kahekordsest jämedast alumiiniumtraadist ning toestasin seda aluse sisse puuritud keermelattidega (LISA 4). Traadi peale hakkasin kihthaaval lisama polüureteenvahtu, mille eesmärk oli jäigastada karkassi ning vähendada skulptuuri koguraskust (LISA 5). Paralleelselt valmistasin ette modelleerimiseks vajaliku savi.

Valminud karkassi peale hakkasin savist ehitama skulptuuri mõõtmetes vajalikku täitemassi. Tegemist on üsna monotoonse protsessiga, kuid selle käigus ilmnis tõsiasi, et minu ehitatud karkass ei olnud figuuride ülevõltsimiseks piisavalt tugev. Seetõttu lisasin modelleerimise käigus jooksvalt puidust ja metallist tugesid ning üritasin arvestada karkassi vajumise ja nihkega. (LISA 6) Kui soovitud mass oli saavutatud, lähenesin tööle üldkompositsiooni arvesse võttes. Proovisin arvestada esialgses ideekavandis säilinud dünaamikat ja kompositsiooni, tehes samas teemaga tegelemisest tulenevaid muudatusi. Üldpildiga paralleelselt jälgisin figuuride anatoomilist korrektsust ning skulptuurisest loogikat. Kohati oli siin etapis vaja karkassi muuta, et figuuride kompositsioon ja anatoomia ei läheks omavahel konflikti. Järgnevalt hakkasin kavandit stiliseerima, liikudes anatoomilisest skulptuurist abstraktsemate ja üldistatud vormide poole. (LISA 7) Lõpuks viimistlesin skulptuuri, kuid antud kontekstis tähendab see rohkem üldpildi korrigeerimist kui pinnaviimistlust, kuna skanneerimise ja freesimise korral läheb savi tekstuur igal juhul kaduma. (LISA 8-9)

Skulptuuriosakonna 3D- ja digitehnoloogiate meister Rasmus Eist skanneeris kavandi arvutisse ning tegi sellest 3D-mudeli. Järgnevalt töötleb ta mudelit, jaotab selle osadeks ning osakonnas oleva CNC- pingi abil freesib vahtplastist osad savist tehtud ideekavandi suuruselt ühekaupa välja. Valminud mudelit esitan lõputööde näitusel Pallase galeriis.

2.3.2. Protsessi dokumentatsioon päeviku vormis. Ülevaade, protsessi mõjutavad tegurid.

Uurimustöö metoodika üheks osaks valisin tööd alustades uurimisprotsessi dokumenteerimise vabas vormis päevikuna., milles leidub nii teksti kui ka visandeid ja jooniseid. Töö käigus avastasin, et mul on raskusi järjepidevalt päeviku pidamisega ning sain

aru, et praktika ja teooria ühendamise käigus tekkiv mõtteruum ei vaja dokumenteerimist, kuna olin selles protsessis pidevalt sees ning mõtted liikusid kiiresti ja orgaaniliselt, mistõttu puudus põhjus neid kirja panna. Siinkohal on tegemist mõnes mõttes metodoloogia järgimise ebaõnnestumisega, kuid samas, nagu Leavy ütleb, on loovuurimus suuresti eksperimentaalne protsess, kus on oluline kohaneda, kui töö käigus ilmneb, et on vaja meetodeid muuta (Leavy 2009:30). Seega ei olnud järjepidev dokumenteerimine minu kui autori seisukohast vajalik, kuid oleks ilmselt võimaldanud töö lugejale paremat ülevaadet toimunud protsessidest. Üritan tagantjärele välja tuua olulisemad aspektid, mis loovuurimuse valmimist mõjutasid, ning lisan mõned fotonäited päevikust, nii palju kui sellega tegelesin. (LISAD 10-15)

Minule ootamatult asendus eraviisiline päeviku pidamine kavandi modelleerimise asukohast tingitult teiste inimestega suhtlemisega, mille käigus sain tagasisidet enda ideelistele ja vormilistele probleemidele. Tudengite, personali ja pereliikmetega rääkides mõistsin paremini keerulisemaid aspekte loovuurimuse ülesehitusest, aga ka loetud teooriatest ja mütoloogilistest ning religioossetest tekstidest ning sain jooksvat tagasisidet selle kohta, kuidas neid visuaalselt edasi anda. See võimaldas mul pidevalt kontrollida enda teooriate mõistetavust, asjakohasust ning väljenduse selgust sõnaliselt ja vormiliselt. Lisaks suulisele tagasisidele oli nii mõnigi tudeng valmis modelleerimisega aitama, mis andis mulle vahepeal võimaluse tehtud tööd objektiivsemalt kõrvalt vaadelda. Karkassi tugevdamisel ja muutmisel sain abi skulptuuriosakonna meistritelt ning enda isalt ja emalt. Tänu välisele tagasisidele suutsin vaadelda tööd kriitilise pilguga ning teha olulisi muudatusi seal, kus need vajalikuks osutusid, olgugi et need eeldasid vahepeal iseenda loomingulisest nägemusest distantseerumist.

2.3.3. Androgynose motiivi visualiseerimine

Nagu eelnevas alapeatükis mainitud, valisin lõpuks loetud kirjanduse põhjal välja muna motiivi. Muna tähistab potentsiaali ja ühendust, mis eelneb soorollidele ning on nende ülene. Veel võtsin endale eesmärgiks käesoleva uurimise käigus modelleeritud kavandis häägustada kahe kujutatud figuuri bioloogilise soo tunnuseid. Tundsin, et esialgse konkursile esitatud töö tugevalt kodeeritud (suurem ja väiksem figuur; suuremal laiad õlad ja kitsad puusad, maskuliinne poos; väiksemal laiad puusad, kitsad õlad) kujud võimendavad androgüünsuse motiivi neid aspekte, mis keskenduvad binaarsusele, kinnitades seeläbi soorolle ja teatavate iseloomuomaduste essentsialistlikult meheline või naiselikenäilisust käsitlemist ning toetades diskursust, mis tähtsustab ühte teisest rohkem ja välistab need, kes kummagisse kategooriasse ei sobitu. Figuuride pooside ja proportsioonide muutmisel võtsin

seega aluseks teatava soolise ambivalentsuse saavutamise. Suurema figuuri paigutasin istuma poosi, mis on traditsiooniliselt pigem feminiinne, laiendasin ta puusi ja lisasin olekusse parema sõna puudumisel nõtkust, jättes samas alles laiad õlad. Väiksema kuju puhul vähendasin erinevust puusade ja õlgade laiuse vahel ning muutsin ta torsot ja pihta laiemaks, ühtlustades sealjuures siluetti.

Muna või kera motiiv oli ka esialgse kavandi oluline komponent. Uurimustöö käigus tekkinud järeldused kinnitasid muna/kera kui keskse motiivi tähtsust- püüdlen töö lõplikus versioonis selle rõhutamise poole. Ideekavandi esialgsest tööst suuremad mõõtmel võimaldasid rohkem tegeleda figuuride keskel asetseva ruumiga. Rõhutasin selle kerajat kuju tehes kummalgi pool asetsevad kujud skulptuuri keskosa suunas õõnsaks ning tekitasin olukorra, kus nende seljad ja jäsemed on anatoomiat arvesse võttes modelleritud, kuid kõhu ja rinna asemel on sile nõgus pind. Leian, et selline vorm annab hästi edasi negatiivse ruumi kumerust.

3. ANALÜÜS

Käesolevas peatükis analüüsin loovuurimusliku holistilise lähenemise, mis kombineerib teoreetilise uurimise Androgynose motiivi monumentaalskulptuuri “Androgynos” ideekavandi valmistamisega, tõhusust. Metodoloogia tõhususe hindamiseks on vaja püstitada asjakohased kriteeriumid. Jaotan loovuurimuse hindamiskriteeriumid kaheks: esiteks annan täiesti subjektiivse ülevaate sellest, kuidas mina teose autorina protsessi tajusin ja mida see mulle andis (kui nauditav ja loomulik protsess oli, kas see toetas teema mõistmist, kas arendas mind indiviidina). Teiseks püüan hinnata ABR meetodite tõhusust püstitatud eesmärgi saavutamisel. Toetun iseenda arvamusele ning välisele tagasisidele, mis praktilise töö tegemise asukohaspetsiifika tõttu (skulptuuriosakonna läbikäidav ateljee funktsioneerib mitmes mõttes nagu avalik ruum, mis on täis kunstile spetsialiseerunud inimesi) orgaaniliselt tekkis. ABRi edukuse kriteeriumiteks valisin kavandi ilu, uurimusest saadud teadmiste kvaliteedi/asjakohasuse ning kavandis kujutatud ideede mõistetavuse. Annan eelmainitutele hinnangu võrdluses 2021. aasta talvel konkursile esitatud kavandiga.

3.1. Loovuurimuse meetodite rakendamine autori seisukohast

Minu subjektiivsel hinnangul toetasid holistilise uurimustöö eri osad üksteist edukalt. Esiteks pakkus teooria ja praktika samaaegselt tegemine mulle vaheldust. Modelleerimisest väsidest sain lugeda või kirjutada ja vastupidi. Teiseks pakkus teoreetiline uurimus mulle selgust praktikas. Arusaam sellest, milliseid ideid soovin töös väljendada, andis suuna, kuhu visuaalselt püüelda. Kolmas asi, mida holistiline metodoloogia mulle pakkus, on arusaam uuritavast, mis on ühtaegu verbaalne kui ka mitteverbaalne ning seeläbi võib-olla terviklikum ja sügavam kui mõistmine, mis tuleb ainult tekstist või kunsti kogemisest.

Oluliseks ühenduslüliks kahe osa vahel said skulptuuriosakonna ruumid. Olgugi, et tihti soovisin, et saaksin segamatult töötada, tekitas ateljee asukoht olukorra, kus töö tegemise käigus sain läbi dialoogi mõtestada lugedes omandatud infot, sõnastada tekkinud ideid ning hinnata jooksva tagasiside abil nende visualiseerimise edukust. On levinud kõnekäänd, et võib igavesti vaadata voolavat vett, elavat tuld ja töötavat inimest, kuid loovuurimuse protsessi käigus omandatud kogemuste põhjal võin arvata, et see vastab vähemalt osaliselt tõele, kuna mul oli publikut iga praktilise osa etapi juures. Niisiis olin sunnitud läbi pideva välismaailmaga suhtlemise teooriat ja praktikat ühendama.

Leian, et lõputööna loovuurimuse läbi viimine oli minu jaoks väljakutse, kuid

kindlasti arendas mind kunstniku, uurija ja inimesena. ABR on minu jaoks täiesti uus mõiste, millest ma enne lõputöö teema otsimist kuulnud ei olnud. Kuna tegemist on suhteliselt uue valdkonnaga, oli teemakohaseid eestikeelseid tekste vähe. Seega ei saanud ma toetuda olemasolevale terminoloogiale ja pidin (kohati rohmakalt) ingliskeelseid termineid, mõtteid ja tsitaate tõlkima. Lisaks pani holistiline lähenemine mind proovile kunstnikuna, kuna keerukate kontseptsioonide visuaalne väljendamine on väljakutse ka kogenud meistrile, tudengist rääkimata. Ometi usun, et selline suund oli vajalik, kuna avalikku ruumi monumentaalskulptuuri tegemisse tuleks suhtuda väga suure vastutusega ja anda enda võimete piires parim, et see täidaks mingit ühiskondlikku funktsiooni, olgu siis vähemalt linnaruumi rikastavat.

3.2. Loovuurimuse edukus

Tuleb arvesse võtta, et, kuigi selle töö raames valminud ideekavand ei ole monumentaalskulptuuri “Androgynos” lõplik versioon, mängib see teose valmimise protsessis olulist rolli ning on aluseks tulevastele tegevustele. Seetõttu saab reaalselt hinnata antud loovuurimuse edukust alles siis, kui sellest informeeritud protsessi tulemusena valminud avaliku ruumi kunst on paigaldatud oma tulevasele asukohale Viljandi linnas ning inimestel on võimalik seda kogeda. Üks olulisemaid põhjusi, miks ABR metodoloogia valisin, oli soov ükskõik mis määral muuta narratiivi teatud teemade kohta ning aidata lõhestunud ühiskonnal, aga ka indiviididel, terviklikkuse poole liikuda. Selle ettevõtmise tõhusust ei ole paraku võimalik hinnata enne, kui skulptuur linnaruumi jõuab. Küll aga üritan sõnastada, millised kriteeriumid- lisaks juhusele ja autorist sõltumatutele teguritele- on eduka sotsiaalse kunsti seisukohalt olulised ning kirjeldada, kuidas neid saavutada üritasin.

3.2.1. Kavandi ilu

Toon valminud töö ilu välja eraldi kriteeriumina toetudes Leavyle, kes väidab, et ilu ja kasulikkus on loovuurimuses sünonüümsed. (Leavy 2009:21) Ma ei hakka siinkohal arutlema ilu olemuse üle, vaid kasutan Leavy pragmaatilist selgitust, kus ilus asi töötab ja töötav asi on ilus. Selleks, et ABRi väljund oleks ilus, peab see tekitama vaatajas autori taodeldud tundmusi; selleks, et kutsuda esile soovitud emotsionaalset reaktsiooni ning anda edasi enda ideed, peab teos oma vormilt- olgu tegemist mistahes meediumiga- olema esteetiline.

Olgugi, et olen ilu loovuurimuse edukuse analüüsimise kriteeriumina välja toonud, on

raske seda hinnata. Isiklikult olen arvamusel, et võrdluses konkursile esitatud ideekavandiga on valminud töö ilusam- suurem formaat võimaldas kompositsiooni ja vormiga palju detailsemalt tegeleda. Modelleerisin figuurid, võttes arvesse anatoomiat, kontseptsiooni ja vormikeele järjepidevust (selle all pean silmas, et teose eri osad on tehtud lähtudes sarnastest anatoomia, abstrahheerimise ja stiliseerimise põhimõttest). Orgaaniliselt kogutud tagasiside oli pigem positiivne- paljud ütlesid, et töö mõjub terviklikuma ja ilusana. Üheks välja toodud puudujäägiks oli karkassi vajumisest ja vormikeele eelnevaga võrreldes suuremast realismist tingitud kompositsiooni muutumine, millest tulenevalt figuurid paiknivad üksteisest kaugemal ning seetõttu sai kannatada teose dünaamika ja kera-motiivi selgus.

3.2.2 Teoreetilisest analüüsist saadud teadmiste kvaliteet/relevantsus

Jõudsin läbiloetud tekstide analüüsil järeldusele, et kaasaegse Androgynose müüdi loomisel tuleb käsitleda sootemasid, või täpsemalt: seada kahtluse alla essentsialistlikke binaarseid kategooriaid nagu mees ja naine. Ometi ei arva ma, et feminiinsus ja maskuliinsus tuleks kategooriatena täielikult ära kaotada - sooidentiteediga kaasneb kogukond ja pärimus, mis toetab elus hakkamasaamist. Piisab meeldetuletusest, et mingil ajahetkel on inimestel olnud ühesugune keha- välja arvatud ehk kromosoomid- ning sama liigi esindajatena on meil üksteisega palju rohkem ühist kui erinevat, ning igaühes on olemas potentsiaal nii naiselikeks kui mehelikeks tunneteks. Binaarsuse-eelset androgüüni tähistab minu töös embrüo või kosmilise muna motiiv. Minu mõistmise järgi tõsiasi, et uurimusprotsessi käigus muna kujundi juurde tagasi jõudsin, ei tähenda, et tegemist oli tühja tööga, vaid pigem kinnitab sümboli olulisust. Maagilist mõtlemist rakendades näeme protsessi, mis, nagu mütoloogiline Oroboros, moodustab perfektse ringi, mis ühendab algust ja lõppu, ning sobib temaatiliselt skulptuuri kontseptsiooniga. Minu teoreetilise analüüsi käigus tehtud järeldus- keskenduda sellele, mis on inimestel ühist, mitte mis meid üksteisest eristab- on klišeelik, kuid usun, et sellele tähelepanu pööramine toob ühiskonnale pigem kasu kui kahju.

Usun, et esialgse konkursile esitatud idee kontseptsiooniga võrreldes on mul olnud võimalik pooljuhuslikult valitud ja ainult Platoni "Pidusöögile" toetuvat kontseptsiooni oluliselt edasi arenda. Arvan, et esialgse kontseptsiooni ideed ei olnud halvad, kuid need ei võtnud arvesse Androgynose kui sümboli nüansirohkust. Konkursile töö esitamise hetkel ei olnud ma kursis religioonis, mütoloogias ega kultuuris esinevate arvukate androgüünsuse käsitlustega. Lisaks oli mul olemas vaid ebamäärane arusaam sotsiaalse soo kontseptsioonist, ning ma ei olnud sellesse diskursusesse enne käesoleva töö kirjutamist süvenenud. Veel lähenesin ma konkursi raames kontseptsiooni sõnastamisel poliitiliselt laetud teemale

võimalikult apoliitiliselt. Avalikku ruumi püstitatava skulptuuri olemusest tingituna ei ole kohane hakata seda suhtumist radikaalselt muutma, küll aga on uurimustööga tegelemine andnud mulle parema mõistmise komplekssest probleemist ja loodetavasti suurendanud võimet aru saada viisidest, kuidas kunsti on võimalik eri viisidel tõlgendada. Loodan, et uurimustöö tulemusena suudan oma ideed esitleda viisil, mis oleks suhestatav võimalikult paljude erinevate inimgruppide jaoks.

3.2.3. Kavandis kujutatud ideede mõistetavus

Mõistan, et suuruse erinevusest tingituna võib modelleeritud inimesi- eriti teose pealkirja arvesse võttes- ikka käsitleda mehe ja naisena, kuid teatav ebamäärasus muudes omadustes annab võimaluse teisteks tõlgendusteks. Nagu eelnevalt mainitud, ei ole minu eesmärgiks soo olemasolu eitamine, vaid selle ambivalentsusele tähelepanu pööramine. Loodan, et figuuride neutraalsus keskendab vaataja pilgu pigem teose keskel asuvale kerakujulisele ruumile ning valgusallikale, mida nad endi vahel hoiavad, rõhutades seeläbi erinevuste asemel seda, mis on ühine. Inimese proportsioonidele keskendumine tingis selle, et valminud ideekavand on oma vormilt realistlikum, kuna fookuseks oli figuuride anatoomia. Seetõttu erineb ideekavand kompositsioonilt ja stiililt esialgsest konkursitööst ja on tõenäoliselt liiga teistsugune, et sobida teostamiseks. Küll aga leian, et tegemist on olulise vaheetapiga, mis toetab lõpliku töö valmimist. Usun, et loovuurimuse käigus tehtud kavandi abstraheerimisel ning kompositsiooni originaalile sarnasemaks tegemisel on tulemuseks teos, mis on vormiliselt ja ideeliselt terviklikum, kui konkursile esitatu.

Orgaanilise tagasiside kogumise protsessi käigus esines tihti valmiva töö kirjeldustes sõna “õrnus”, mis oli ka konkursile esitatud ideekavandi kontseptsiooni üheks märksõnaks. Veel nõustuti, et figuuride proportsioonide muutmine ning nende vahel asuva negatiivse ruumi rõhutamise eesmärgil õnnestatud torsod aitavad kera/muna motiivi esile tuua. Seega leian, et teose kesksete ideede kujutamine kavandis oli pigem edukas, kuna mul õnnestus säilitada esialgses töös edasi antud õrnuse mulje, pöörates samas rohkem rõhku kontseptsioonile.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks oli kombineerida teoreetiline uurimus Androgynose motiivi kohta monumentaalskulptuuri “Androgynos” ideekavandi valmimise protsessiga kasutades loovuurimuse metodoloogiaid. Loovuurimuse praktikad toetavad holistilist lähenemist, kus üheks osaks on loometöö, protsessid toimuvad samaaegselt ning üksteist toetavalt. Oma uurimustöös kombineerisin praktilise osa, meetrikõrguse ideekavandi valmistamise, teoreetilise uurimusega, kus tutvusin androgüünsuse käsitlusega läbi ajaloo ning soodiskursusega.

Loovuurimuse tõhusust analüüsisin kahes kategoorias: minu isiklik kogemus kunstnik-uurijana ning uurimuse edukus. Edukuse hindamiseks võtsin kasutusele kolm kategooriat: valminud ideekavandi ilu, teoreetiliste allikatega tutvumisel omandatud teadmise kvaliteet/asjakohasus ning tekkinud ideede teoses kujutamise õnnestumine. Andsin igale kriteeriumile hinnangu võrdluses 2021. aastal valminud esialgse monumentaalskulptuuri ideekavandiga, lähtudes isiklikust arvamusest ja skulptuuriosakonna personalilt, tudengitelt, ja teistelt asjaosalistelt orgaaniliselt kogutud tagasisidest.

Leian, et üleüldiselt oli loovuurimuse metodoloogiate kasutamine edukas ning põhjendatud. Tunnen, et holistiline lähenemine teemale tugevdas minu arusaama nii teoreetilistest kui ka praktilistest töö aspektidest ning arendas mind kunstniku ja uurijana. Valminud ideekavandi suuremate mõõtmete, aga ka kontseptsiooni mõistmisest lähtuva selguse tõttu on lõpptulemus ilusam ning võimaldab seeläbi vaatajatel sellega edukamalt suhestuda. Teoreetiliste allikatega tutvumine andis mulle sügavama arusaama Androgynose motiivi erinevast tahkudest ja soodiskursusest ajaloolises ja kaasaegses kontekstis. Leidsin, et minu skulptuur peaks rõhutama pigem omadusi, mis on inimestel ühised, ning tuletama vaatajatele meelde, et temas on potentsiaal väljendada end viisil, mis tundub autentne, sõltumata soolisest kuuluvusest. Tänu teoreetilistele teadmistele sain teha teadlikke valikuid, kuidas kavandis visuaalselt tähelepanu pöörata motiividele, mis on minu arvates kaasaegse ühiskonna jaoks olulised. Kontseptsiooni selgus võimaldas teadlikumat lähenemist modelleerimisele ning aitas kompositsiooniliselt ja vormiliselt esile tuua soovitud ideid.

SUMMARY

The goal of this final project was to combine the making of the model of the monumental sculpture “Androgynos” with research into the motive of the androgyne using arts-based research (ABR) practices. ABR supports a holistic approach to research, where theory is combined with creative practices, they happen simultaneously and support each other. My research combined the modelling of a one metre high model of the monumental sculpture with theoretical research into the history and different functions of the motive of the androgyne, taking into account religious, mythological, and cultural texts. My theoretical research also consisted of the examination of gender discourse throughout history, and in contemporary theory.

The efficiency of the arts-based research methodologies in this project was analysed in two categories. The first category consisted of evaluating the personal experience of the author as an artist-researcher. In the second category, I used three criterias to evaluate the success of these practices in the making of the research project. The three criterias used were the beauty of the resulting artwork, the quality and societal relevance of the theoretical research, and success in translating the relevant conceptions into a visual form through sculpture. The three categories were evaluated in comparison to the original model of the monumental sculpture “Androgynos” made in the winter of 2021. I based my evaluations on personal insight and the feedback that was organically provided by students and personnel of the sculpture department, and other interested parties throughout the research process.

I found that the arts-based research process was overall a success. My personal experience with the ABR methodologies was positive- I find that it developed my skills as an artist and researcher. The larger scale of the model (the original made in 2021 was about 30 centimeters high) combined with a deeper understanding of the problem resulted in a sculpture that is more beautiful, thus enabling potential viewers to relate to it in a deeper sense. Theoretical research into the motive of the androgyne allowed for a deeper understanding of the motive and discourse surrounding it. I decided to focus on what people of different genders have in common, rather than what separates them, and the fact that in each and every human being there is a potential to express oneself authentically, even if that expression might go against what is traditionally considered appropriate for their gender. Thanks to the theoretical understanding of the subject matter I was able to make informed decisions about the modelling process. The form and composition were made to support the conclusions that I had arrived at, thus resulting, I believe, in a more successful expressing of

these concepts.

KASUTATUD KIRJANDUS

AFSP. Suicide Statistics [WWW] <https://afsp.org/suicide-statistics/> (29.05.2023).

AS Riigi Kinnisvara (2021). Viljandi maakonna haigla ja tervisekeskuse kunstikonkurss [WWW] <https://www.rkas.ee/et/viljandi-maakonna-haigla-ja-tervisekeskuse-kunstikonkurss> (31.03.2023).

Austin, J. L. (1962). *How To Do Things With Words*. Oxford: Clarendon Press.

Beauvoir, S. de. (1997). *Teine sugupool*. Tlk Mare Mauer ja Anu Tõnnov. Tallinn: Vagabund.

Belovitch, B (2022). What is the Gender Spectrum: *Embracing the Evolving World of Gender Identity*. [WWW] <https://mytherapynyc.com/what-is-the-gender-spectrum/>.

Britannica. androgyny [WWW] <https://www.britannica.com/topic/androgyny> (29.05.2023).

Britannica. Ardhanarishvara [WWW] <https://www.britannica.com/topic/Ardhanarishvara> (26.05.2023).

Britannica. brahman [WWW] <https://www.britannica.com/topic/brahman-Hindu-concept> (25.05.2023).

Brogan, M.K. (2022). For Centuries, Two-Spirit People Had to Carry out Native Traditions in Secret. Now, They're 'Making Their Own History.' [WWW] <https://news.vcu.edu/article/2022/04/for-centuries-two-spirit-people-had-to-carry-out-traditions-in-secret> (24.05.2023).

Burke, C, Schor, N. and Whitford, M. (1994). *Engaging with Irigaray: Feminist Philosophy and Modern European Thought*. New York: Columbia University Press. pp. 59-60

Butler, J. (2006) *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York; London: Routledge, . Chicago (author-date), 17th ed.

Butler, J. (2011). Judith Butler: Your Behavior Creates Your Gender | Big Think.
Big Think, 6.juuni [WWW] <https://www.youtube.com/watch?v=Bo7o2LYATDc>.

Böhme, J., Ellistone, J., Sparrow, J., H. B. (1656) *Mysterium magnum, or An exposition of the first book of Moses called Genesis. Concerning the manifestation or revelation of the divine word through the three principles of the divine essence; also of the originall of the world and the creation. Wherein the kingdome of nature, & the kingdome of grace are expounded. For the better understanding of the Old and New Testament, and what Adam and Christ are. Also, how man should consider and may know himselfe in the light of nature, where he is, and where his temporall and eternall life, consist; also, where his eternall blessednesse, and damnation, consist. And is an exposition of the essence of all essences for the further consideration of the lovers, in the divine gift. Comprised in three parts: written anno 1623. By Jacob Behm. To which is added, The life of the author. And his Foure tables of divine revelation.* London: printed and are to be sould by Lodowick Lloyd, next to the Castle in Cornhill

Chandler, D. ; Munday, R. (2011). queer theory. A Dictionary of Media and Communication. Oxford University Press.

Clark, E. G. (1996). ADAM'S WOMB (AUGUSTINE, CONFESSIONS 13.28) AND THE SALTY SEA. -In: *Proceedings of the Cambridge Philological Society*, 42, pp. 89–105.

Cleveland Clinic. Fetal Development [WWW]
<https://my.clevelandclinic.org/health/articles/7247-fetal-development-stages-of-growth>
(27.05.2023).

Donahue, S. M. (2000). Exoticism and androgyny in Gauguin . - In: *Aurora, The Journal of the History of Art*, 1, pp. 103+

Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Tallinna Ülikool. (2021) Loovuurimuse raamlepe [WWW] <https://eamt.ee/wp-content/uploads/2021/06/Eesti-loovuurimuse-raamlepe.pdf> (3.04.2023).

Eisner, E. W. (1997). The promise and perils of alternative forms of data representation. - In: *Educational Researcher*, 26(6), pp. 4–10

Emeriaud, H. (2022). Androgyne in myth [WWW]
<https://kosmosociety.chs.harvard.edu/androgyne-in-myth/> (26.05.2023).

English and Greek texts: *Apollodorus, The Library, with an English Translation by Sir James George Frazer, F.B.A., F.R.S. in 2 Volumes*. (1921) Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd.

Geertz, Clifford (1973). *Thick Description: Towards an Interpretive Theory of Culture*. In *The Interpretation of Cultures*. Basic Books.

Gerber, N., Templeton, E., Chilton, G., Cohen Liebman, M., Manders, E., & Shim, M. (2012). Art-based research as a pedagogical approach to studying intersubjectivity in the creative arts therapies. - In: *Journal of Applied Arts and Health*, 3(1), pp. 39–48

Hepburn, A. (2003). *An introduction to critical social psychology*. London Thousand Oaks, California: Sage.

Howard, S. (2001). Eros, Empathy, Expectation, Ascription, and Breasts of Michelangelo (A Prolegomenon on Polymorphism and Creativity). - In: *Artibus et Historiae*, 22(44), pp. 79–118.

Hunter A, Lusardi P, Zucker D, Jacelon C, Chandler G. (2002) Making Meaning: *The Creative Component in Qualitative Research*. - In: *Qualitative Health Research*. 12(3): pp. 388-398.

Jakubowski, K. (2018). No, the existence of trans people doesn't validate gender essentialism. [WWW]
<https://everydayfeminism.com/2015/03/trans-people-gender-essentialism/>
[mc_cid=7acf0211e2&mc_eid=31d9702634](https://everydayfeminism.com/2015/03/trans-people-gender-essentialism/) (28.05.2023).

Jayaram V. Purusha, The Universal Cosmic Male and Prakriti, The Mother Nature [WWW] <https://www.hinduwebsite.com/prakriti.asp> (25.05.2023).

Kelly, J. (1979). The Doubled Vision of Feminist Theory: *A Postscript to the "Women and Power" Conference*. - In: *Feminist Studies*, 5(1), pp. 216–227

Kunstiteoste tellimise seadus [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/108072020009> (31.03.2023).

Leavy, P. (2009). *Method meets art: Arts-based research practice*. Guilford Press.

McKinley, J. (2015). "Critical Argument and Writer Identity: Social Constructivism as a Theoretical Framework for EFL Academic Writing. - In: *Critical Inquiry in Language Studies*. 12 (3), pp. 184–207.

McNiff, S. (1998). *Art-based research*. London: Jessica Kingsley, pp. 51

Money, J., Hampson, J. G., & Hampson, J. L. (1955). *An examination of some basic sexual concepts: the evidence of human hermaphroditism*. -In: *Bulletin of the Johns Hopkins Hospital*, 97(4), pp. 301–319.

Natalie Zemon Davis, (1975) *Women's History in Transition: The European Case*. - In: *Feminist Studies*, 3 (Winter 1975-76), pp. 90

Neilsen, L. (2004). Aesthetics and knowing: *Ephemeral principles for a ground-less theory*. - In: A. L. Cole, L. Neilsen, J. G. Knowles, & T. C. Luciani (Eds.), *Provoked by art: Theorizing arts-informed research* Halifax, Nova Scotia, Canada: Backalong Book, pp. 44–49

Olivelle, P. *Upanishad* [WWW] <https://www.britannica.com/topic/Upanishad> (26.05.2023).

Ovid. *Metamorphoses* [WWW] <http://classics.mit.edu/Ovid/metam.4.fourth.html> (26.05.2023).

Piibel. Vana ja Uus Testament.(1997) .Tallinn: Eesti Piibliselts.

Platon. (1985) Pidusöök. Sokratese apoloogia. Klassikalised lood. Tallinn: Eesti Raamat.

Read, S., Comas-Herrera, A., & Grundy, E. (2020). Social Isolation and Memory Decline in Later-life. - In: *The journals of gerontology. Series B, Psychological sciences and social sciences*, 75(2), pp. 367–376.

Rothstein, M. (2015). The Androgyne in Early Modern France: Contextualizing the Power of Gender. Springer, pp. 5-25

Russell, V. (2016). The Romantic Concept of Psychological Androgyny [WWW]
<https://notchesblog.com/2016/12/06/the-romantic-concept-of-psychological-androgyny-and-the-historical-inconvenience-of-sexual-ambiguity/> (27.05.2023).

Scott, J. W. (1986). Gender: *A Useful Category of Historical Analysis*. - In: *The American Historical Review*, 91(5), pp. 1053–1075.

Sepúlveda-Loyola, W., Rodríguez-Sánchez, I., Pérez-Rodríguez, P., Ganz, F., Torralba, R., Oliveira, D. V., & Rodríguez-Mañas, L. (2020). Impact of Social Isolation Due to COVID-19 on Health in Older People: *Mental and Physical Effects and Recommendations*. - In: *The journal of nutrition, health & aging*, 24(9), pp. 938–947.

Serano, J. (2007). *Whipping Girl: A Transsexual Woman on Sexism and the Scapegoating of Femininity*, Berkeley: Seal Press. Pp. 99-100

Sinensky, T. Androgynous Myth: *The Creation of Adam and Eve in Peshat and Midrash* [WWW] <https://www.sefaria.org/sheets/179959.1> (24.05.2023).

Skeat, W. W. (1882). *An Etymological Dictionary of the English Language*. Oxford: Clarendon Press.

Speake, J. (1979) *A Dictionary of Philosophy*. London: Pan Books.

Virkus, S. (2010). Infokäitumise, info hankimise ja otsingu ning infopädevuse uurimise meetodid [WWW]

https://www.tlu.ee/~sirvir/Infootsingu%20teooria/Infokaitumise,%20info%20hankimise%20ja%20%20otsingu%20ning%20infopadevuse%20uurimise%20meetodid/induktsioon_ja_deduktsioon.html (3.04.2023).

West, C.; Zimmerman, D. H. (2002). Doing gender. - In Fenstermaker, S.; West, C. (eds.). Doing gender, doing difference: *inequality, power, and institutional change*. New York: Routledge. pp. 3–25

Wolfson, S. J. (1991) - In: *The Wordsworth Circle*, vol. 22, no. 4, , pp. 238–40.

Woolf, V. (1995). Orlando. Wordsworth Editions. pp. 107

Viljandi maakonna haigla ja tervisekeskuse kunstikonkurss

Projekt "ANDROGYNOS"

Lisa 1.
VMHT

IDEE

Kunstiteos sai oma nime Platoni "Pidusöögi" dialoogist, mis ülistab Erost- erootilist armastust kui ka jõudu, mis annab inimestele palju tugevust ja vaprust ning paneb neid korda saatma suuri tegusid.

Teose idee on inspireeritud näitekirjanik Aristophanese ülistuskönest Erosole. Aristophanes räägib oma kuulajatele satiirilise loomismüüdi sellest, kuidas ammu olid inimesed kerakujulised, nelja käe, nelja jala ja kahe näoga olendid, kes olid tugevad ja üllad; sellise eelajalooliste inimese- androgynose- peas olid vägevad mõtted ning ta otsustas jumalate vastu mässata. Selleks, et inimkonda nõrgestada, lõi Zeus eelajaloolise inimese pooleks. Sellest ajast saati käime ringi ja otsime oma teist poolt, lootes armastuses terviklikuks saada.

Teose eesmärk on juhtida tähelepanu sellele, kuidas armastuses ja õrnuses peitub tohutu jõud- jõud elada ja luua. Armastus ei pea alati olema romantiline asi, mis juhtub mehe ja naise vahel- armastame oma sõpru, perekonda, ligimesi... Kuid ilma selleta oleme me nõrgad. Viimase paari aasta jooksul oleme eriti teravalt tunda saanud, et igaüks vajab enda kõrvale teisi inimesi. Ilma teise läheduseta kannatab inimese vaimne tervis. Vastastikkuse mõistmine ja hoolimine on olulised, et saaksime paraneda ja kasvada, ühiselt suudame saavutada asju, mis oleksid üksikisikule võimatud. Selleks, et saada terviklikuks, peab ära tundma endas teise ja teises enda, tuleb suuta mõista seda, mis võib esmapilgul tunduda võõras.

VORM

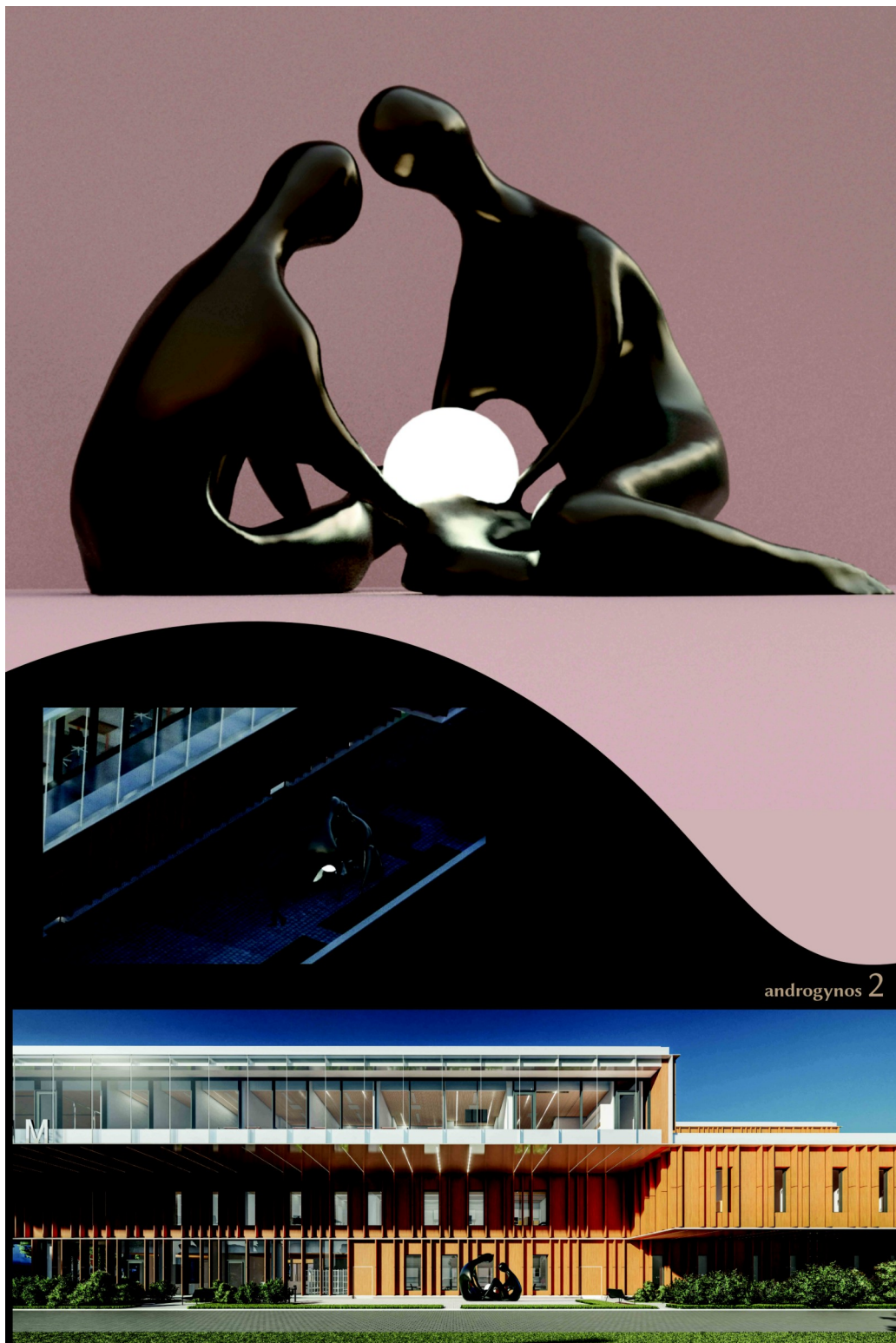
Teose vorm on figuuraalne. See kujutab kahte figuuri ühendumas üheks tervikuks. Teose ümar kompositsioon on viide Aristophanese loomemüüdi inimesele, kes oli kerakujuline ning koosnes kahe inimese kehaosadest.

Üks figuur on väiksem kui teine, luues seeläbi dünaamilise tervikpildi, kuid figuuridel ei ole kindlat sugu. See võimaldab samastada teost ka teiste armastusevormidega kui romantiline armastus mehe ja naise vahel- figuurid võivad olla hoopis samasoolised armastajad, pereliikmed või inimesed, kes on mingil muul viisil lähedased. Figuure saab vaadelda ka kui üksikisikut, kes on kontaktis iseenda eri tahkudega, kuna meis kõigis on midagi mehelikku, naiselikku ja lapselikku. Figuurid põimuvad läbi õrnade ja ümarate vormide üheks ning hoiavad endi vahel valguskera, mis sümboliseerib kõike head, mis saab sündida koostööst- ideed, tervenemine, uus elu...

Teose tugevaks küljeks on see, et tegemist ei ole abstraktse ja vaatajale kaugeks jääva taiesega, vaid see jutustab lugu hoolivusest ja armastusest, millega igaüks on võimeline samastuma. Töö vormikeel on pehme ja õrn, et tekitada vaatajas positiivseid ja sooje emotsioone, figuuride kehakeelest võib välja lugeda kiindumust nii üksteisesse kui ka valgusesse, mis nende ühendusest on sündinud.

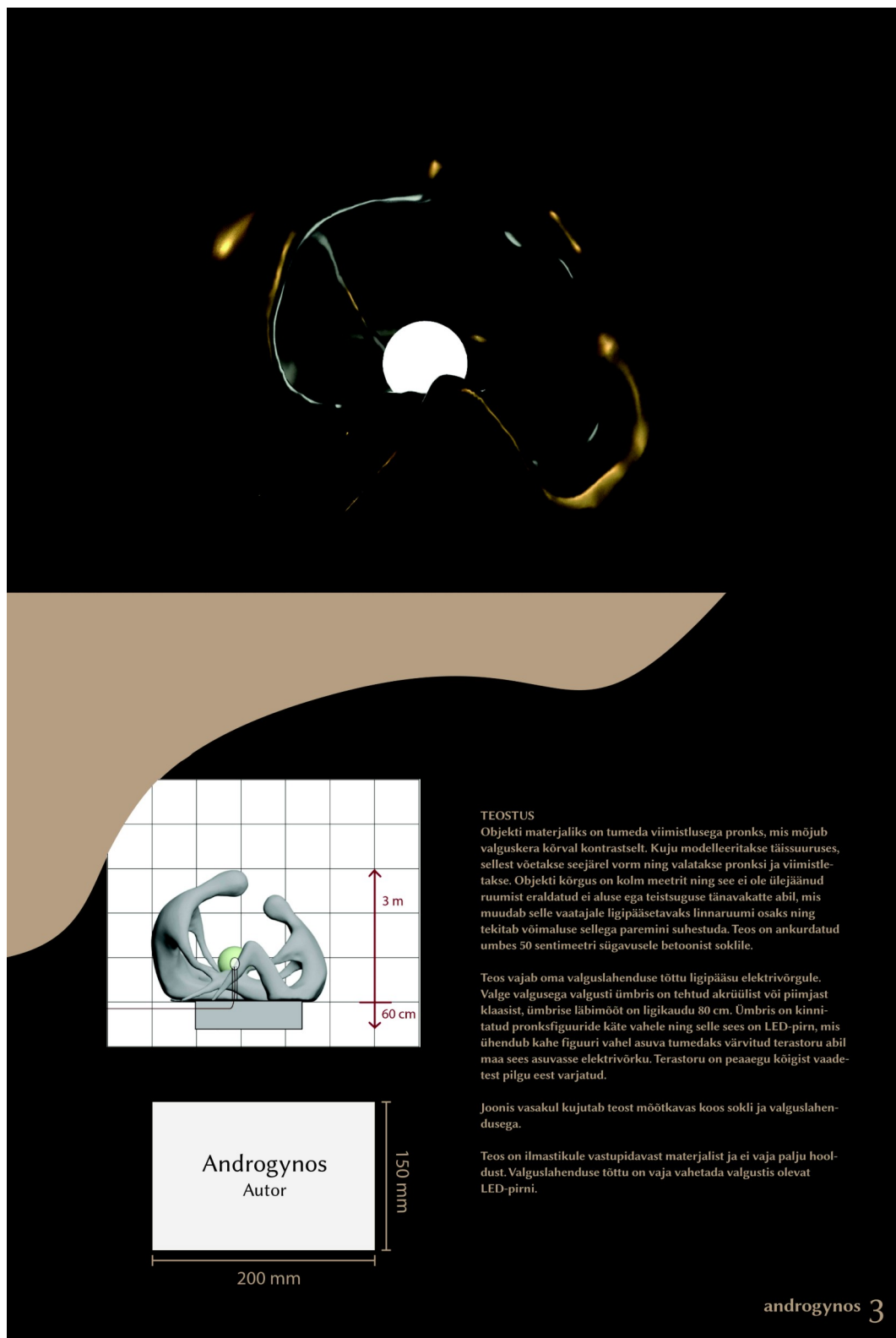

kunstikonkursi planšett (1/3). Kujundus: autor

androgynos 2

Lisa 2. VMHT kunstikonkursi planšett (2/3). kujundus: autor

Lisa 3. VMHT konkursi planšett (3/3). Kujundus: autor

Lisa 4. Traadist ideekavandi karkass. Foto: autor

Lisa 5. Poliüreteenvahuga kaetud karkass. Foto: autor

Lisa 6. Savist massi ladumine karkassile. Foto: autor

Lisa 7. Kompositsiooniga tegelemine, vormi ühtlustamine. Foto: autor

Lisa 8. Stiliseerimine, viimistlus. Foto: autor

Lisa 9. Stiliseerimine, viimistlus. Foto: autor

PÄEVIK ANDROGYYN

22.04

Kokkavõtte toimimist

Olen valmistanud karkasid ja sellele

3 punkti vahetu peale leskuud. Üritan ületada
suurt vaimset blokki. Ma ei ole kindel, mida teha,

miks ja kuidas. Androgynuse uurimine võib peatunud tulla
väga sootumadeni ja needa pean vist katkestama.
Lugesin "Orlandot". Huvitav teema, mõtlema selle peale

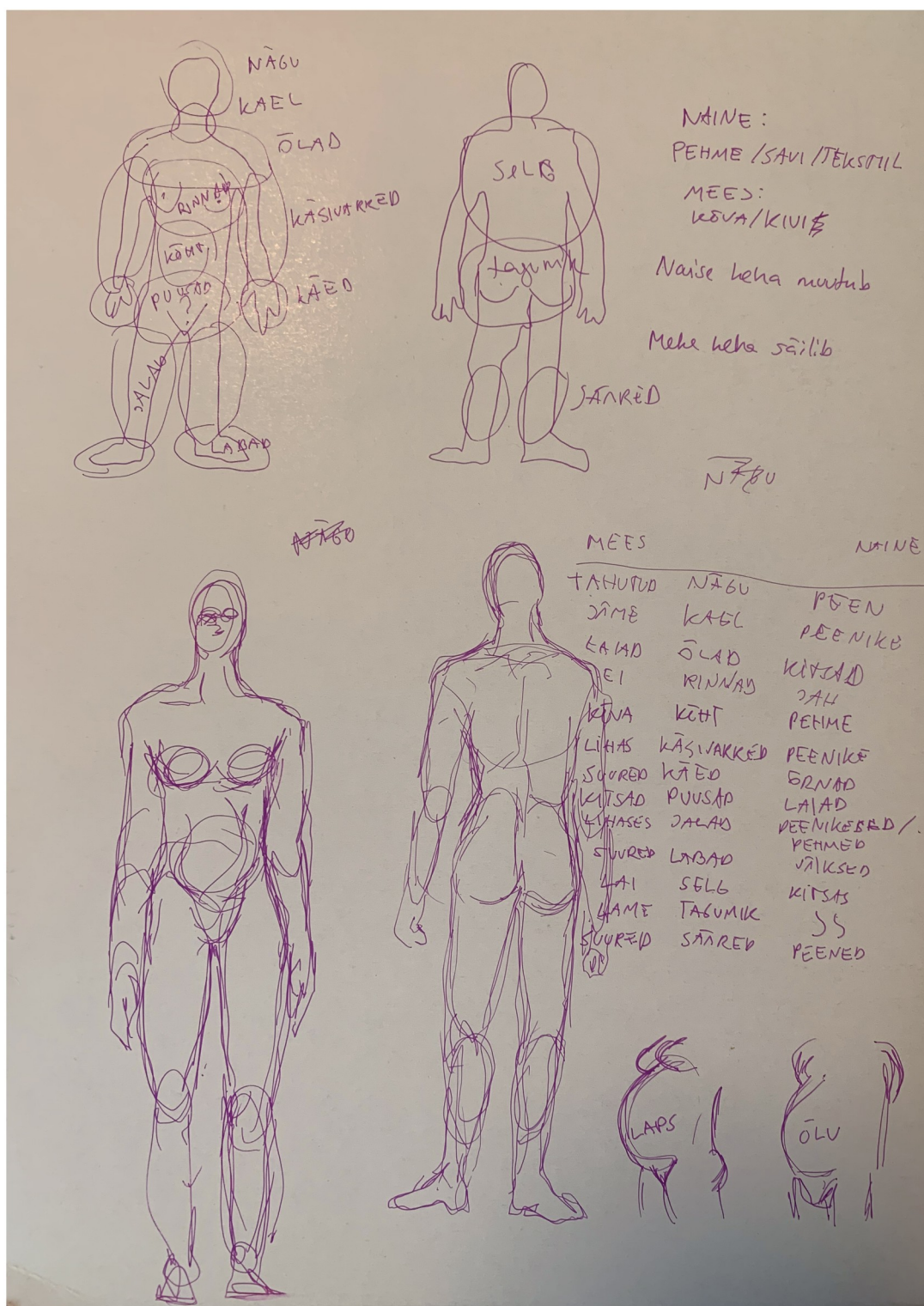
nähtu. Nüüd loen Butleri "Gender Trouble" it, mis on
võlvitavalt hea luge. Tähtis enam-vähem mõista,
et tegu on PERFORMATIIVNE. Me oleme kõik näitlejad,
ja maailm on lava ju. Mõni on naga, mis on feminin-
sus ja maskulinsus, mis funktsiooni see binarism täidab?
Kõik selline lahterdamine on hea, hea see näitab.
Emotsioon, keha = femininsus; mõistus, raim = maskulinsus

↑
love?
Võib-olla see ~~perform~~ esitamine, androgyn -
Androgyn vs hermaphrodite - kes
on vahet, kes on selge erinevus?
mis? (kõik või midagi?)

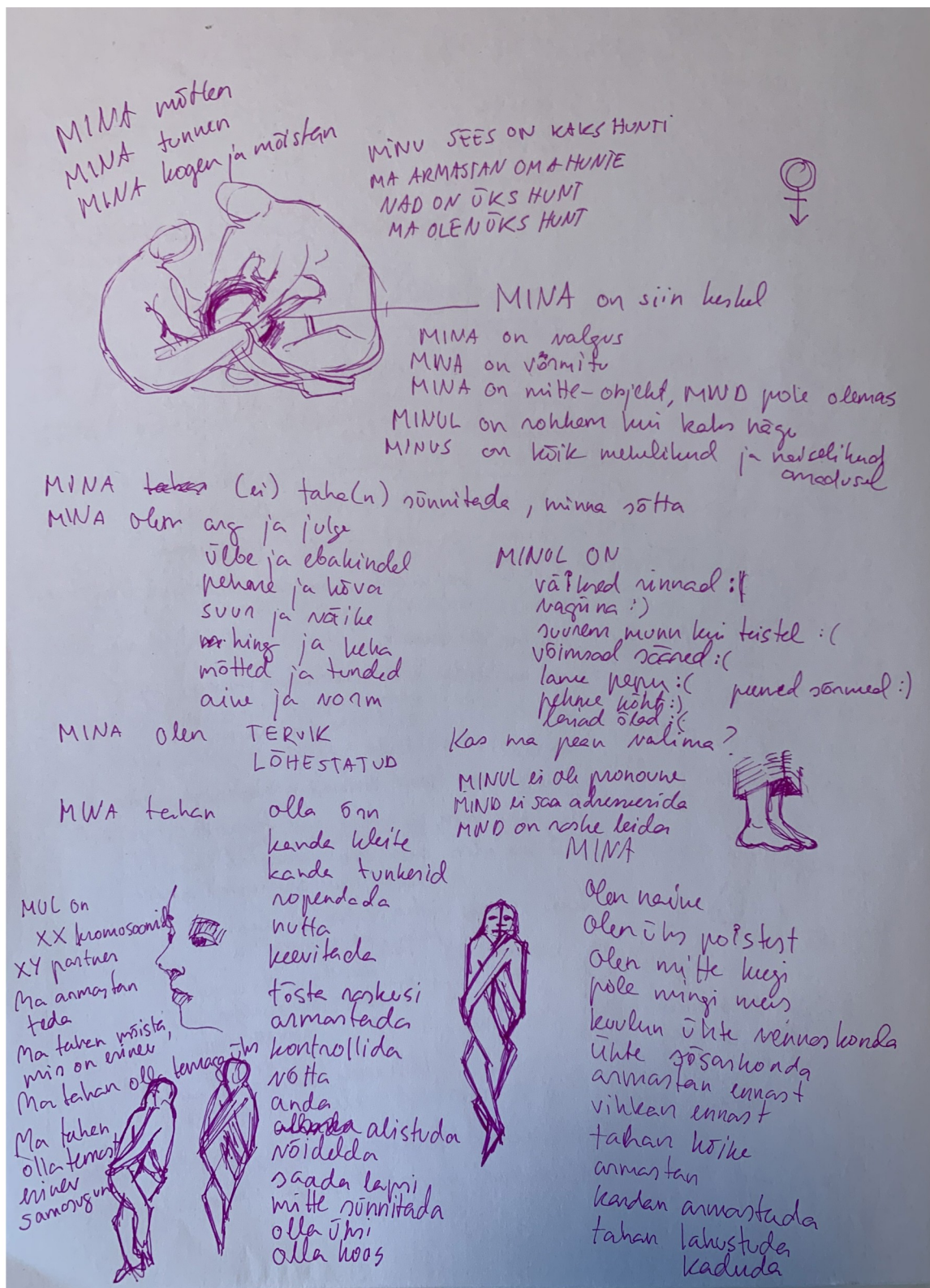
(Michelangelo ninnad)

MIDA SA KUIDAS?

Lisa 10. Väljavõtteid loomepäevikust i. Foto:autor

Lisa 11. Väljavõtteid loomepäevikust ii. Foto: autor

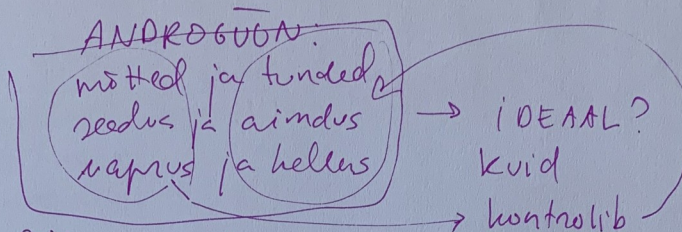
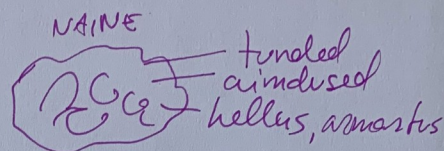
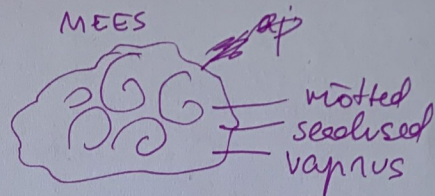

Lisa 12. Väljavõtteid loomepäevikust iii. Foto:autor

performantsus

naine:
 leebe
 pehme
 tagasihoidlik
 tundlik

mees:
 range
 kõva
 julgus
 kalk

Miks me neid asju vastandame?
 Miks me neid erinevalt teineteisest mõistame?
 TAGAÄRPEES kaetud inimesed, kellel on ühiskond

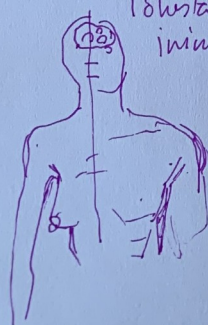

Mis süü, kui ma ei kuulen?
 Mis süü, kui ma olen emotsionaalne mees
 vaprus naine
 ratsionaalne naine
 leebe mees

Kui ma ei tunne end kui mees ega naine?
 Kui mu keha ei vasta mu ~~tunnet~~ olemusele?
 Kui ma olen mees, kes armastab meest?
 naine, kes armastab naist?
 Kui ma ei taha rääkida leppi?
 ei taha minna sõtta?

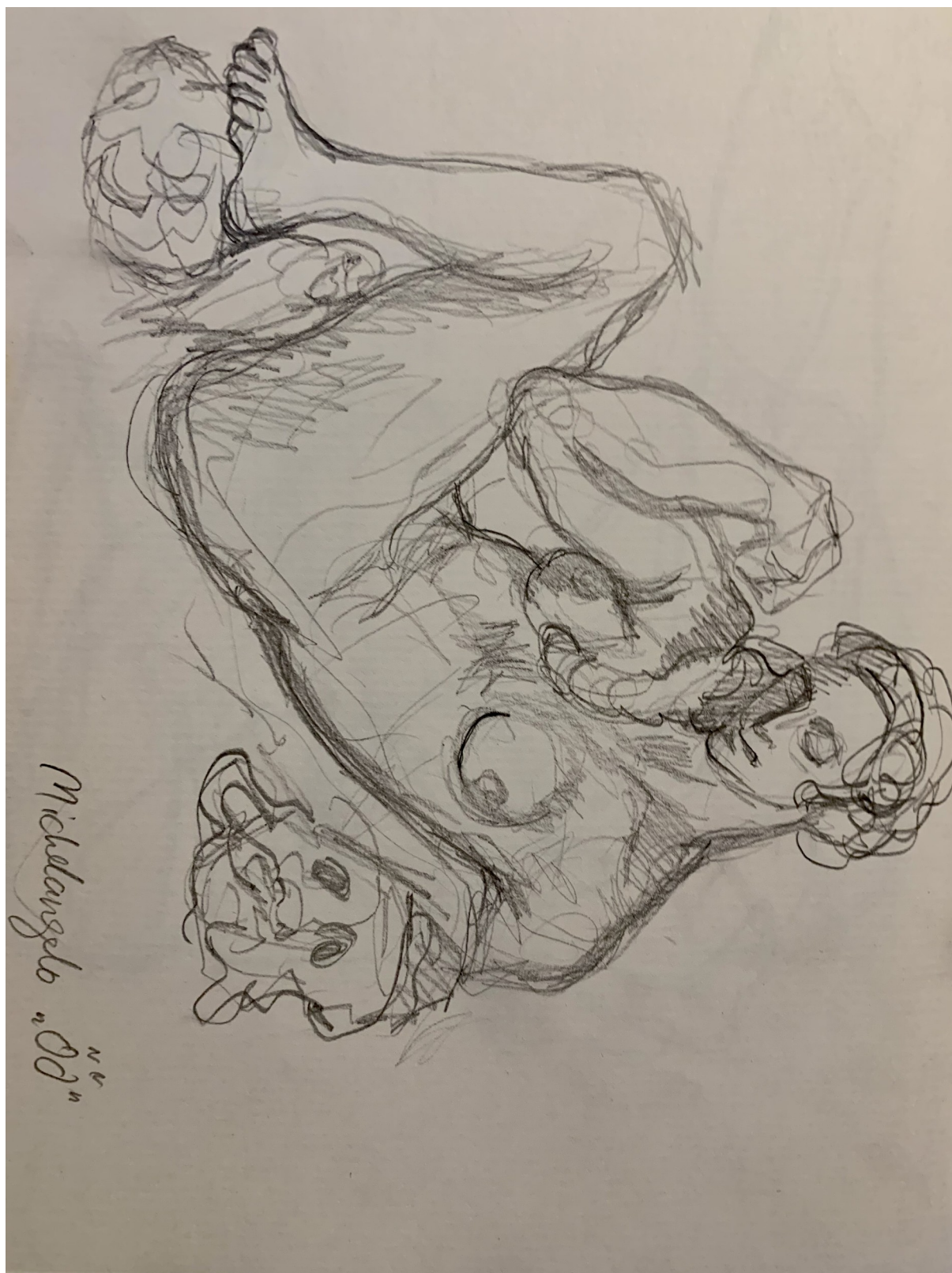

18 aastat
 inimese

kenda ühikonda?
~~seksuaal~~ imetada?
 veritreda?
 õnnitada?
 täita enda bioloogilist rolli?
 Mis on mu koht sellisena?
 Miks inimesed kendale seda, mida ei saa loota?
 Miks inimesed pole selles selles, mida neilt oodatakse?

Lisa 13. Väljavõtteid loomepäevikust iv. Foto:autor

Lisa 14. Väljavõtteid loomepäevikust v. Michelangelo visandid. Foto:autor

Lisa 15. Väljavõtteid loomepäevikust vi. Michelangelo visandid. Foto:autor